

Albert Camus

CEI DREPTI

Piesă în cinci acte

„O, love! O, life! Not life but love in death.”
(*Romeo și Julieta*, actul IV, scena 5)

PERSONAJELE
DORA DULEBOV
MAREA DUCESĂ
IVAN KALIAIEV
STEPAN FEDOROV
BORIS ANNENKOV
ALEKSEI VOINOV
SKURATOV
FOKA
PAZNICUL

ACTUL ÎNTÂI

Locuința unor teroriști. Dimineața. Cortina se ridică în tăcere. Dora și Annenkov sunt pe scenă, nemișcați. Se aude sunând o dată. Annenkov face un gest ca s-o oprească pe Dora, care pare a voi să vorbească. Se aude sunând de două ori, la scurt interval.

ANNENKOV: El e.

Iese. Dora așteaptă nemișcată. Annenkov se înapoiază cu Stepan, pe care-l ține pe după umeri.

ANNENKOV: El e! Uite-l pe Stepan.

DORA (*se îndreaptă spre Stepan și îi ia mâna*): Ce fericită sunt, Stepan!

STEPAN: Bună ziua, Dora.

DORA (*îl privește*): S-au și împlinit trei ani.

STEPAN: Da, trei ani. În ziua când m-au arestat tocmai veneam la tine.

DORA: Noi te așteptam. Timpul trecea și inima mi se strângea din ce în ce mai tare. Nici nu mai îndrăzneam să ne uităm unul la altul.

ANNENKOV: A trebuit să ne mutăm, încă o dată.

STEPAN: Știu.

DORA: Și acolo, Stepan?

STEPAN: Acolo?

DORA: La ocnă.

STEPAN: De-acolo se evadează.

ANNENKOV: Da. Am fost foarte mulțumiți când am aflat că ai putut să ajungi în Elveția.

STEPAN: Elveția e altă ocnă, Boria.

ANNENKOV: Ce spui? Măcar sunt liberi.

STEPAN: Libertatea este o ocnă câtă vreme un singur om e rob pe acest pământ. Eram liber și nu încetam să mă gândesc la Rusia și la robii ei.
Tăcere.

ANNENKOV: Sunt fericit, Stepan, că partidul te-a trimis aici.

STEPAN: Trebuia. Simțeam că mă sufoc. Să fac ceva, să fac și eu, în sfârșit, ceva... *(Se uită la Annenkov.)* Îl vom ucide, nu-i așa?

ANNENKOV: Cu siguranță!

STEPAN: Îl vom ucide pe călău. Tu ești șeful, Boria, te voi asculta.

ANNENKOV: Nu e nevoie să-mi făgăduiești, Stepan. Suntem frați cu toții.

STEPAN: E necesară o disciplină. Am înțeles asta la ocnă. Partidul socialist revoluționar are nevoie de disciplină. Disciplinați, îl vom ucide pe marele duce și vom zdrobi tirania.

DORA *(îndreptându-se spre el)*: Stai jos, Stepan. Trebuie să fii obosit după o călătorie atât de lungă.

STEPAN: Nu sunt niciodată obosit.

Tăcere. Dora se așează.

STEPAN: Totul e pus la punct, Boria?

ANNENKOV *(schimbând tonul)*: De o lună de zile doi dintre ai noștri studiază toate deplasările marelui duce. Dora a strâns materialul necesar.

STEPAN: Proclamația e întocmită?

ANNENKOV: Da. Întreaga Rusie va afla că marele duce Serghei a fost executat prin aruncarea unei bombe de către un grup de luptă al partidului socialist revoluționar, pentru a grăbi eliberarea poporului rus. Curtea imperială va afla totodată că suntem hotărâți să exercităm teroarea până în clipa când pământul va fi înapoiat poporului. Da, Stepan, da, totul e pus la punct! Se apropie clipa.

STEPAN: Ce trebuie să fac?

ANNENKOV: Pentru început, îi vei da o mână de ajutor Dorei. Schweitzer, pe care-l înlocuiești, lucra cu ea.

STEPAN: A fost omorât?

ANNENKOV: Da.

STEPAN: În ce fel?

DORA: Un accident.

Stepan se uită la Dora. Dora își ferește privirea.

STEPAN: Și după aceea?

ANNENKOV: După aceea vom vedea. Trebuie să fii gata să ne înlocuiești, dacă va fi cazul, și să păstrezi legătura cu Comitetul Central.

STEPAN: Cine sunt camarazii noștri?

ANNENKOV: L-ai întâlnit pe Voinov în Elveția. Am încredere în el, deși e tânăr. Pe Ianek nu-l cunoști.

STEPAN: Ianek?

ANNENKOV: Kaliaiev. I se mai spune și Poetul.

STEPAN: Țsta nu-i nume de terorist.

ANNENKOV *(râzând)*: Ianek crede tocmai dimpotrivă. Spune că poezia e revoluționară.

STEPAN: Numai bomba e revoluționară. *(Tăcere.)* Dora, crezi că te voi putea ajuta?

DORA: Da. Trebuie doar să ai grijă să nu spargi tubul.

STEPAN: Și dacă se sparge?

DORA: Așa a murit Schweitzer. *(Un timp.)* De ce zâmbești, Stepan?

STEPAN: Am zâmbit?

DORA: Da.

STEPAN: Mi se întâmplă uneori. *(Un timp. Stepan pare că se gândește.)*

Dora, o singură bombă ar fi de-ajuns să arunce în aer casa asta?

DORA: Una singură, nu. Dar ar vătăma-o.

STEPAN: Câte ar trebui ca să arunci în aer Moscova?

ANNENKOV: Ești nebun! Ce vrei să spui?

STEPAN: Nimic.

Se aude sunând o dată. Ascultă cu toții și așteaptă. Se aude sunând de două ori, Annenkov trece în anticameră și se întoarce cu Voinov.

VOINOV: Stepan!

STEPAN: Bună ziua.

Își strâng mâinile. Voinov se duce la Dora și o îmbrățișează.

ANNENKOV: Totul a mers bine, Aleksei?

VOINOV: Da.

ANNENKOV: Ai studiat terenul dintre palat și teatru?

VOINOV: Acum pot s-o desenez. Iată. *(Desenează.)* Cotituri, străzi înguste, circulație anevoioasă din pricina îmbulzelii... caleașca va trece pe sub ferestrele noastre.

ANNENKOV: Ce reprezintă aceste două cruci?

VOINOV: O piațetă unde caii își vor încetini mersul și teatrul unde se vor opri. După părerea mea, astea-s locurile cele mai bune.

ANNENKOV: Dă-o înapoi!

STEPAN: Agenți?

VOINOV *(ezitând)*: Berechet.

STEPAN: Te impresionează?

VOINOV: Nu prea mă simt în largul meu.

ANNENKOV: Nimeni nu se simte în largul lui cu agenții alături. Să n-ai grijă!

VOINOV: Nu mă tem de nimic. Nu mă pot învăța să mint, asta-i tot.

STEPAN: Toată lumea minte. Să minți bine, iată ce trebuie.

VOINOV: Nu e ușor. Când eram student, colegii își băteau joc de mine pentru că eram incapabil să-mi ascund gândul. Spuneam ceea ce gândeam. Până la urmă, m-au dat afară din facultate.

STEPAN: De ce?

VOINOV: La cursul de istorie, profesorul m-a întrebat cum a construit Petru cel Mare orașul Petersburg.

STEPAN: Bună întrebare.

VOINOV: Cu sângele și cu biciul, am răspuns. Am fost dat afară.

STEPAN: După aceea...

VOINOV: Am înțeles că nu e de-ajuns să denunți nedreptatea. Că trebuie să-ți dai viața ca s-o combați. Acum, sunt fericit.

STEPAN: Și cu toate astea, minți?

VOINOV: Mint. Dar n-am să mai mint în ziua când am să arunc bomba.

Sonerie. De două ori, apoi o dată. Dora se repede la ușă.

ANNENKOV: E Ianek.

STEPAN: Nu e același semnal.

ANNENKOV: Ianek se amuză schimbându-l. Are semnalul lui personal.

Stepan ridică din umeri. Se aude glasul Dorei din anticameră.

Intră Dora și Kaliaiev tinându-se de braț. Kaliaiev râde.

DORA: Ianek. Iată-l pe Stepan care-l înlocuiește pe Schweitzer.

KALIAIEV: Fii binevenit, frate!

STEPAN: Mulțumesc.

Dora și Kaliaiev se așează, cu fața la ceilalți.

ANNENKOV: Ianek, ești sigur că ai să recunoști caleașca?

KALIAIEV: Da, am văzut-o de două ori, pe îndelete. Numai să apară în zare și-aș recunoaște-o dintr-o mie! Mi-am notat toate amănuntele. De pildă, unul din geamurile felinarului din stânga e ciobit.

VOINOV: Și agenții?

KALIAIEV: Cărduri. Dar suntem prieteni vechi. Cumpără țigări de la mine. *Râde.*

ANNENKOV: Pavel a confirmat informația?

KALIAIEV: Marele duce va merge săptămâna asta la teatru. Peste puțin, Pavel va cunoaște ziua exactă și va preda un mesaj portarului. *(Se întoarce spre Dora și râde.)* Avem noroc, Dora.

DORA *(privindu-l)*: Nu mai ești vânzător ambulant. Iată-te mare senior, acum. Ce frumos ești! Nu-ți pare rău după cojoc?

KALIAIEV *(râde)*: Adevărat, eram foarte mândru de el. *(Lui Stepan și Annenkov.)* Mi-am petrecut două luni studiindu-i pe vânzătorii ambulanti, mai mult de-o lună făcând exerciții în cămăruța pe care o aveam. Colegii mei n-au avut nici cea mai mică bănuială. „Un om și jumătate, spuneau ei. Ar fi în stare să vândă și caii țarului.” Și încercau la rândul lor să facă la fel ca mine.

DORA: Și tu bineînțeles că te amuzai.

KALIAIEV: Știi bine că nu mă pot abține. Tot travestiul acela, viața cea nouă... totul mă amuza.

DORA: Mie, uneia, nu-mi plac travestiurile. *(Își arată rochia.)* Și-apoi, vechitura asta luxoasă! Boria ar fi putut să-mi găsească altceva. Actriță! Am un suflet simplu.

KALIAIEV *(râde)*: Ești atât de drăguță cu rochia asta!

DORA: Drăguță! M-aș bucura să fie așa. Dar nu trebuie să ne gândim la asta.

KALIAIEV: De ce? Ochii tăi sunt tot timpul triști, Dora. Trebuie să fii veselă, trebuie să fii mândră. Frumusețea există, bucuria există. *Aux lieux tranquilles où mon coeur te souhaitait...*

DORA *(zâmbind)*: *Je respirais un éternel été...*

KALIAIEV: Oh! Dora, n-ai uitat versurile. Zâmbești? Cât sunt de fericit...

STEPAN *(tăindu-i vorba)*: Ne pierdem vremea. Boria, presupun că portarul trebuie prevenit?

Kaliaiev îl privește cu mirare.

ANNENKOV: Da. Dora, vrei să cobori? Nu uita bacșișul. Voinov te va ajuta apoi să aduni materialul în cameră.

les fiecare prin altă parte, iar Stepan se îndreaptă spre Annenkov cu pași fermi.

STEPAN: Vreau să arunc eu bomba.

ANNENKOV: Nu, Stepan! Cei care vor arunca bomba au și fost desemnați.

STEPAN: Te rog! Știi ce înseamnă asta pentru mine.

ANNENKOV: Nu. Regula e regulă. *(Pauză.)* Nu eu o arunc, ci aștept aici. Regula e strictă.

STEPAN: Cine va arunca prima bombă?

KALIAIEV: Eu. Voinov, pe a doua.

STEPAN: Tu?

KALIAIEV: Te miră? Înseamnă că n-ai încredere în mine!

STEPAN: E nevoie de experiență.

KALIAIEV: De experiență? Știi foarte bine că n-o arunci decât o singură dată și că după aceea... Nimeni n-a aruncat-o vreodată de două ori.

STEPAN: Trebuie să ai o mână sigură.

KALIAIEV (*arătându-și mâna*): Privește! Crezi că o să tremure?

Stepan se întoarce cu spatele.

KALIAIEV: N-o să tremure. Cum adică, să am tiranul în fața mea și să șovăi? Cum poți să crezi așa ceva? Și chiar dacă brațul mi-ar tremura, cunosc un mijloc sigur de a-l ucide pe marele duce.

ANNENKOV: Care?

KALIAIEV: Aruncându-mă sub copitele cailor.

Stepan ridică din umeri și se duce să se așeze în fundul scenei.

ANNENKOV: Nu, asta nu-i necesar. Va trebui să încerci să fugi. Organizația are nevoie de tine, trebuie să te păzești.

KALIAIEV: Mă supun, Boria! Ce onoare, ce onoare pe mine! Oh! Mă voi arăta demn de ea.

ANNENKOV: Stepan, tu ai să fii pe stradă, în timp ce Ianek și Aleksei vor pândi caleașca. Ai să treci regulat pe dinaintea ferestrelor noastre și o să ne punem de acord asupra unui semnal. Dora și cu mine vom aștepta aici clipa lansării proclamației. Dacă avem un pic de noroc, marele duce va fi doborât. KALIAIEV (*plin de înflăcărare*): Da, îl voi ucide! Ce fericire dacă iese bine! Marele duce e puțin lucru. Trebuie lovit mai sus!

ANNENKOV: Mai întâi, marele duce.

KALIAIEV: Și dacă dăm greș, Boria? Vezi tu, ar trebui să-i imităm pe japonezi.

ANNENKOV: Ce vrei să spui?

KALIAIEV: În timpul războiului, japonezii nu se predau niciodată. Se sinucideau.

ANNENKOV: Nu. Nu te gândi la sinucidere.

KALIAIEV: Dar la ce?

ANNENKOV: La teroare, din nou.

STEPAN (*vorbind din fundul încăperii*): Ca să te sinucizi trebuie să te iubești mult. Un adevărat revoluționar nu se poate iubi.

KALIAIEV (*întorcându-se brusc*): Un adevărat revoluționar? De ce vorbești așa cu mine? Ce ți-am făcut?

STEPAN: Nu-mi plac cei care intră în mișcarea revoluționară pentru că se plictisesc.

ANNENKOV: Stepan!

STEPAN (*ridicându-se și venind spre ei*): Da, sunt brutal. Dar pentru mine ura nu e-o joacă. Nu suntem aici ca să ne admirăm. Suntem aici ca să izbutim.

KALIAIEV (*cu blândețe*): De ce mă jignești? Cine ți-a spus că mă plictisesc?

STEPAN: Nu știu. Schimbi semnalele, îți place să faci pe ambulantul, reciți versuri, vrei să te arunci sub copitele cailor și, acum, sinuciderea... (*îl privește.*) N-am încredere în tine.

KALIAIEV (*stăpânindu-se*): Nu mă cunoști, frate. Iubesc viața. Nu mă plictisesc. Am intrat în mișcarea revoluționară pentru că iubesc viața.

STEPAN: Eu nu iubesc viața, ci dreptatea, care e mai presus decât viața.

KALIAIEV (*cu vădită sforțare*): Fiecare slujește dreptatea așa cum poate. Trebuie să ne împăcăm cu gândul că ne deosebim. Trebuie să ne iubim, dacă putem.

STEPAN: Nu putem.

KALIAIEV (*izbucnind*): Atunci ce cauți printre noi?

STEPAN: Am venit să ucid un om, nu să-l iubesc, nici să salut ceea ce e diferit într-însul.

KALIAIEV (*cu violență*): N-ai să-l ucizi singur, nici în numele nimănui. Ai să-l ucizi cu noi și în numele poporului rus. Asta ți-e justificarea.

STEPAN (*același joc*): N-am nevoie de ea. M-am justificat într-o noapte și pentru totdeauna, acum trei ani, la ocnă. Și nu voi îngădui...

ANNENKOV: Ajunge! Ce-i cu voi, ați înnebunit? Ați uitat cine suntem? Niște frați, contopiți unii cu alții, având drept scop executarea tiranilor, pentru eliberarea țării! Ucidem împreună și nimic nu ne poate despărți. (*Pauză. Se uită la ei.*) Vino, Stepan, trebuie să ne punem de acord asupra semnalelor... *Stepan iese.*

ANNENKOV (*lui Kaliaiev*): Nu-i nimic. Stepan a suferit. Am să-i vorbesc.

KALIAIEV (*foarte palid*): M-a jignit, Boria.

Intră Dora.

DORA (*uitându-se la Kaliaiev*): Ce s-a întâmplat?

ANNENKOV: Nimic.

Iese.

DORA (*lui Kaliaiev*): Ce s-a întâmplat?

KALIAIEV: Ne-am și ciondănit. Nu mă iubește.

Dora se duce să se așeze în tăcere. Pauză.

DORA: Cred că nu iubește pe nimeni. Când totul se va sfârși, va fi mai fericit. Nu fi trist!

KALIAIEV: Sunt trist. Am nevoie de dragostea voastră, a tuturor. Am părăsit totul pentru Organizație. Cum să îndur ca frații mei să mă ocolească? Uneori, am impresia că nu mă înțeleg. E vina mea? Sunt neîndemânatic, știu...

DORA: Te iubesc cu toții și te înțeleg. Stepan e altfel.

KALIAIEV: Nu, știu ce gândește. Schweitzer a și spus-o: „Prea extraordinar ca să fie revoluționar”. Voiam să-i explic că nu sunt extraordinar. Ei mă găsesc nițeluș trăsniț, prea spontan. Cu toate astea, cred și ei în idee. Ca și ei, vreau să mă jertfesc. Și eu aș putea fi neîndemânatic, taciturn, prefăcut, eficient. Numai că viața continuă să mi se pară minunată. Iubesc frumusețea, fericirea! Tocmai de aceea urăsc despotismul. Cum să le explic? Revoluția, se înțelege! Dar revoluția pentru viață, pentru a da o șansă vieții, înțelegi?

DORA (*plină de elan*): Da... (*Mai încet, după o pauză.*) Și totuși, vom răspândi moartea.

KALIAIEV: Cine, noi?... Ah, vrei să spui... Nu e același lucru. Oh, nu! Nu e același lucru. Și apoi, noi ucidem pentru a clădi o lume în care nimeni nu va mai ucide niciodată! Acceptăm să fim ucigași pentru ca pământul să se umple, în sfârșit, numai de nevinovați.

DORA: Și dacă n-o să fie așa?

KALIAIEV: Taci, știi prea bine că e cu neputință să fie altfel. Dacă nu, Stepan ar avea dreptate. Și-ar trebui să scuipăm în obraz frumusețea.

DORA: Sunt mai veche decât tine în Organizație. Știu că nimic nu e simplu. Dar tu ai credința... Avem cu toții nevoie de credință.

KALIAIEV: Credința? Nu. Unul singur o avea.

DORA: Tu ai forța sufletească. Și vei da la o parte totul pentru a-ți atinge

țelul. De ce ai cerut să arunci prima bombă?

KALIAIEV: Poți oare să vorbești de acțiune teroristă fără să iei parte la ea?

DORA: Nu.

KALIAIEV: Trebuie să fii în prima linie.

DORA (*care pare că se gândește*): Da. Există prima linie și există ultima clipă. La ea trebuie să ne gândim. În asta constă vitejia, înflăcărarea de care avem nevoie... De care ai nevoie.

KALIAIEV: De un an de zile nu mă gândesc la nimic altceva. Pentru această clipă am trăit până acum. Și acum știu că aș voi să pier pe loc, laolaltă cu marele duce. Să mi se scurgă sângele până la ultima picătură sau să ard dintr-o dată în flacăra exploziei și să nu las nimic în urma mea. Înțelegi de ce am cerut să arunc bomba? A muri pentru idee e singurul mod de a fi la înălțimea ideii. E justificarea.

DORA: Și eu doresc o asemenea moarte.

KALIAIEV: Da, e o fericire pe care-o poți invidia. Noaptea mă întorc uneori pe salteaua mea de negustor ambulant. Un gând mă frământă: au făcut din noi niște asasini. Dar mă gândesc în același timp că voi muri și atunci furtuna din sufletul meu se potolește. Zâmbesc, vezi tu, și adorm la loc ca un copil.

DORA: E bine așa, Ianek. Să ucizi și să mori. Dar, după părerea mea, există o fericire și mai mare. (*Pauză. Kaliaiev se uită la ea. Dora lasă ochii în jos.*) Eșafodul.

KALIAIEV (*înfierbântat*): M-am gândit la asta. Moartea în clipa atentatului lasă ceva neterminat. Între atentat și eșafod, dimpotrivă, e-o veșnicie, singura poate pentru om.

DORA (*cu un glas stăruitor, apucându-i mâinile*): Iată gândul care trebuie să te susțină. Plătim mai mult decât datorăm.

KALIAIEV: Ce vrei să spui?

DORA: Suntem siliți să ucidem nu-i așa? Jertfim în mod deliberat o viață și numai una?

KALIAIEV: Da.

DORA: Dar a te duce să săvârșești atentatul și apoi la eșafod înseamnă a-ți da viața de două ori. Plătim mai mult decât datorăm.

KALIAIEV: Da, înseamnă să mori de două ori. Mulțumesc, Dora. Nimeni nu ne poate reproșa nimic. Acum sunt sigur de mine. (*Pauză.*) Ce ai, Dora, nu spui nimic?

DORA: Aș mai vrea să te ajut. Numai că...

KALIAIEV: Numai că?

DORA: Nu, sunt nebună.

KALIAIEV: N-ai încredere în mine?

DORA: Oh, nu, dragul meu, n-am încredere în mine. De când a murit Schweitzer, am uneori niște idei stranii. Și apoi, nu eu sunt cea care trebuie să-ți spună ce va fi greu.

KALIAIEV: Îmi place tot ce e greu. Dacă mă prețuiești, vorbește!

DORA (*privindu-l*): Știu. Ești viteaz. Asta mă îngrijorează. Râzi, te înflăcărezi, ești gata să te jertfești, plin de ardoare. Dar peste câteva ore va trebui să ieși din acest vis și să acționezi. Poate ar fi mai bine ca înainte să stăm de vorbă... pentru a evita o surpriză, o clipă de slăbiciune...

KALIAIEV: Nu voi avea nici o clipă de slăbiciune. Spune ce gândești!

DORA: Ei bine, atentatul, eșafodul, să mori de două ori, asta-i partea cea

mai ușoară. Inima ta va ști să facă față. Dar în prima linie... *(Tace, se uită la el și pare că se codește.)* În prima linie, ai să dai cu ochii de el...

KALIAIEV: De cine?

DORA: De marele duce.

KALIAIEV: O secundă, atâta tot.

DORA: O secundă în care-l vei privi! Oh! Ianek, trebuie să știi, trebuie să fii prevenit! Un om e un om. Poate că marele duce are niște ochi plini de milă. Ai să-l vezi scărpinându-se la ureche sau zâmbind cu voioșie. Cine știe, poate că va avea o mică tăietură de brici. Și dacă se uită la tine în clipa aceea...

KALIAIEV: Nu pe el îl ucid. Eu ucid despotismul.

DORA: Desigur, desigur. Trebuie ucis despotismul. Eu voi pregăti bomba și, sigilând tubul, știi, în clipa cea mai grea, când nervii sunt încordați la maximum, sufletul meu va cunoaște totuși o stranie fericire. Dar eu nu-l cunosc pe marele duce și-ar fi mai anevoie dacă în timpul acela ar sta în fața mea. Tu, tu ai să-l vezi de aproape. De foarte aproape...

KALIAIEV *(cu violență)*: N-am să-l văd!

DORA: De ce? Ai să închizi ochii?

KALIAIEV: Nu. Dar, cu ajutorul lui Dumnezeu, mă va cuprinde ura la momentul oportun și mă va orbi.

Se aude soneria. O dată. Rămân nemișcați. Intră Stepan și Voinov. Voci în anticameră. Intră Annenkov.

ANNENKOV: E portarul. Marele duce va merge mâine la teatru. *(îi privește.)* Trebuie ca totul să fie gata, Dora.

DORA *(cu glas înăbușit)*: Da.
Iese încet.

KALIAIEV *(o privește ieșind și, cu un glas blând, întorcându-se spre Stepan)*: Îl voi ucide. Cu frenezie!
Cortina

ACTUL AL DOILEA

A doua zi, seara. Același loc. Annenkov e la fereastră. Dora, lângă masă.

ANNENKOV: Fiecare e la locul lui. Stepan și-a aprins țigara.

DORA: La ce oră trebuie să treacă marele duce?

ANNENKOV: Dintr-o clipă într-alta. Ia! Nu e o caleașca? Nu.

DORA: Stai jos. Ai răbdare.

ANNENKOV: Și bombele?

DORA: Stai jos. Nu mai putem face nimic.

ANNENKOV: Ba da. Să-i invidiem.

DORA: Locul tău e aici. Tu ești șeful.

ANNENKOV: Eu sunt șeful. Dar Ianek valorează mai mult decât mine și poate el e cel care...

DORA: Riscul e același pentru toți. Cel care aruncă și cel care n-aruncă.

ANNENKOV: Riscul e până la urmă același. Dar, pentru moment, Ianek și Aleksei sunt în linia de foc. Știu că nu trebuie să fiu cu ei. Uneori totuși mi-e teamă că prea m-am mulțumit ușor cu acest rol. E comod, la urma urmei, să fii silit să arunci bomba.

DORA: Și chiar de-ar fi așa! Esențialul e să faci ce trebuie și până la capăt.

ANNENKOV: Ce calmă ești tu!

DORA: Nu sunt calmă: mi-e frică. Uite, s-au împlinit trei ani de când sunt cu voi, doi ani de când fabric bombele. Am executat totul și cred că n-am uitat nimic.

ANNENKOV: Bineînțeles, Dora.

DORA: Ei bine, iată s-au împlinit trei ani de când mi-e frică, o frică din aceea care te părăsește abia o dată cu somnul și pe care dimineața o regăsești neatinsă și proaspătă. Așa că a trebuit să mă obișnuiesc. Am învățat să fiu calmă în clipa când mă tem cel mai tare. N-am pentru ce să fiu mândră.

ANNENKOV: Dimpotrivă, să fii mândră. Eu n-am izbutit să mă domin. Știi că regret zilele de odinioară, viața plină de fast, femeile... Da, îmi plăceau femeile, vinul, nopțile acelea care nu se mai isprăveau.

DORA: Am bănuț asta, Boria. Iată de ce te iubesc atât de mult. Inima ta n-a murit. Chiar dacă mai tânjește după plăcere, tot e mai bine decât acea liniște îngrozitoare care se înscăunează, uneori, în locul urletului.

ANNENKOV: Tu vorbești așa? Tu? Nu e cu puțință.

DORA: Ascultă!

Dora se ridică brusc. Un zgomot de caleașcă, apoi liniște.

DORA: Nu. Nu e el. Îmi bate inima. Vezi, tot n-am învățat nimic.

ANNENKOV (*se duce la fereastră*): Atenție. Stepan face un semn. El e. *Se aude într-adevăr uruitul îndepărtat al trăsurii, care se apropie din ce în ce mai mult, trece pe sub ferestre și începe să se îndepărteze.*

Tăcere îndelungă.

ANNENKOV: Peste câteva secunde.

Ascultă amândoi.

ANNENKOV: Ce mult durează!

Dora face un gest. Tăcere îndelungă. Se aud clopotele în depărtare.

ANNENKOV: Nu e cu puțință. Ianek ar fi trebuit să arunce bomba...

caleașca a ajuns desigur la teatru... Și Aleksei? Uite! Stepan se întoarce și aleargă spre teatru.

DORA (*aruncându-i-se în brațe*): Ianek a fost arestat! A fost arestat cu siguranță! Trebuie să facem ceva.

ANNENKOV: Așteaptă. (*Ascultă.*) Nu. S-a sfârșit.

DORA: Cum de s-a întâmplat una ca asta? Ianek arestat fără să fi apucat să facă ceva! Era pregătit pentru orice eventualitate, știu. Se aștepta la închisoare și la proces. Dar după ce l-ar fi ucis pe marele duce. Nu așa, nu, nu așa!

ANNENKOV (*privind afară*): Voinov! Iute!

Dora se duce să deschidă. Intră Voinov, cu fața răvășită.

ANNENKOV: Aleksei, iute, vorbește!

VOINOV: Nu știu nimic. Așteptam prima bomba. Am văzut trăsura cotind și nu s-a petrecut nimic. Mi-am pierdut capul. Am crezut că în ultima clipă ai schimbat planurile, am șovăit. Și apoi am dat fuga până aici...

ANNENKOV: Și Ianek?

VOINOV: Nu l-am văzut.

DORA: A fost arestat.

ANNENKOV (*uitându-se întruna afară*): Iată-l!

Același joc de scenă. Intră Kaliaiev cu fața inundată de lacrimi.

KALIAIEV (*buimăcit*): Iertați-mă, fraților! N-am putut.

Dora se duce la el și-l ia de mână.

DORA: Nu e nimic.

ANNENKOV: Ce s-a întâmplat?

DORA (*lui Kaliaiev*): Nu-i nimic. Uneori, în ultima clipă, totul se năruie.

ANNENKOV: Dar nu e cu putință.

DORA: Lasă-l! Nu ești singurul, Ianek! Nici Schweitzer n-a putut prima oară.

ANNENKOV: Ianek, ți-a fost frică?

KALIAIEV (*tresărind*): Frică, nu. N-ai dreptul!

Se aude semnalul convenit. Voinov iese la un semn al lui Annenkov.

Kaliaiev e abătut. Liniște. Intră Stepan.

ANNENKOV: Ei?

STEPAN: În caleașca marelui duce erau niște copii.

ANNENKOV: Copii?

STEPAN: Da. Nepotul și nepoata marelui duce.

ANNENKOV: Marele duce ar fi trebuit să fie singur, după spusele lui Orlov.

STEPAN: Mai era și marea ducasă. Prea multă lume, presupun,

pentru poetul nostru. Din fericire, agenții n-au văzut nimic.

Annenkov vorbește pe șoptite cu Stepan. Toți se uită la Kaliaiev, care ridică ochii spre Stepan.

KALIAIEV (*buimăcit*): Nu puteam să prevăd... Copii, mai ales copii. Te-ai uitat vreodată la copii? Privirea aceea gravă pe care-o au uneori... N-am putut niciodată suporta privirea aceea... O secundă mai înainte totuși în umbră, în ungherul din piațetă, eram fericit. Când felinarele trăsurii au început să strălucească în depărtare, inima a pornit să-mi bată de bucurie, ți-o jur. Bătea din ce în ce mai puternic, pe măsură ce uruitul trăsurii se auzea mai tare. Făcea atâta zgomot în mine! Îmi venea să sar în sus. Cred că râdeam. Și-mi spuneam: „da, da”... Înțelegi? (*încetează să se mai uite la Stepan și-și reia atitudinea de om copleșit.*) Am alergat spre ea. În clipa aceea i-am văzut. Nu râdeau. Stăteau drept și priveau în gol. Ce triști păreau! Pierduți în straiile lor de paradă, cu mâinile pe genunchi, cu busturile țepene, de o parte și de alta a portierei! N-am văzut-o pe marea ducasă. Nu i-am văzut decât pe ei. Dacă s-ar fi uitat la mine, cred că aș fi aruncat bomba. Măcar pentru a stinge privirea aceea tristă. Dar priveau drept înainte. (*Ridică ochii spre ceilalți. Tăcere. Cu un glas și mai stins.*) Și-atunci, nu știu ce s-a petrecut. Brațul mi s-a înmuiat. Picioarele îmi tremurau. O secundă după aceea, era prea târziu. (*Tăcere. Se uită în pământ.*) Dora, să fi visat, dar mi se părea că în clipa aceea băteau clopotele?

DORA: Nu, Ianek, n-ai visat.

Dora îi pune mâna pe braț. Kaliaiev înalță capul și îi vede pe toți întorși spre el. Se ridică.

KALIAIEV: Priviți-mă, fraților, privește-mă, Boria, nu sunt un laș, n-am dat înapoi! Nu mă așteptam să-i văd. Totul s-a petrecut prea repede. Cele două chipuri mici și serioase și în mâna mea, greutatea aceea teribilă. Asupra lor trebuia s-o arunc. Așa, drept în față. Oh, nu! N-am putut! (*își plimbă privirea de la unul la altul.*) Pe vremuri, când conduceam trăsura, la noi, în Ucraina, zburam ca vântul, nu mi-era teamă de nimic. De nimic pe lume, în afară de un singur lucru: să nu dau peste un copil. Îmi închipuiam izbitura, căpșorul acela plăpând zdrobit de caldarâm, din zbor... (*Tace.*)

Ajutați-mă... (*Tăcere.*) Am vrut să mă omor. Am renunțat cu gândul că trebuie să vă dau socoteală, că sunteți singurii mei judecători, că o să-mi spuneți dacă am greșit sau nu, că voi nu vă puteți înșela. Dar voi nu spuneți nimic.

Dora vine lângă el, aproape atingându-l. Kaliaiev îi privește și, cu glas posomorât:

KALIAIEV: Iată ce propun. Dacă hotărâți că trebuie să-i ucid pe acei copii, îi voi aștepta la ieșirea din teatru și voi arunca bomba de unul singur asupra trăsurii. Sunt convins că am să nimeresc ținta. Hotărâți numai și sunt gata să mă supun Organizației.

STEPAN: Organizația îți poruncise să-l ucizi pe marele duce.

KALIAIEV: Exact. Dar nu mi-a cerut să asasinez niște copii.

ANNENKOV: Ianek are dreptate. Asta n-a fost prevăzut.

STEPAN: Trebuia să execute ordinul.

ANNENKOV: Eu sunt de vină. Trebuia ca totul să fie prevăzut și nimeni să nu poată șovăi în privința celor ce are de făcut. Acum însă trebuie să hotărâm dacă lăsam să ne scape definitiv acest prilej sau dacă-i dăm poruncă lui Ianek să-i aștepte la ieșirea din teatru. Aleksei?

VOINOV: Nu știu. Cred că așa fi procedat ca Ianek. Dar nu sunt sigur de mine. (*Mai încet.*) Îmi tremură mâinile.

ANNENKOV: Dora?

DORA (*cu violență*): Aș fi dat înapoi, ca Ianek! Cum să-i sfătuiesc pe alții să facă un lucru pe care eu însămi nu l-aș putea face?

STEPAN: Vă dați seama ce înseamnă această hotărâre? Două luni de urmărire, de teribile primejdii înfruntate și evitate, două luni pierdute pentru totdeauna. Egov arestat de pomană. Rikov spânzurat de pomană. Și s-o luăm de la capăt? Alte nesfârșite săptămâni de veghe și de șiretlicuri, de tensiune continuă, până să găsim un prilej favorabil? Ați înnebunit?

ANNENKOV: Știi bine că peste două zile marele duce va merge din nou la teatru.

STEPAN: Două zile în care riscăm să fim prinși, ai spus-o singur.

KALIAIEV: Mă duc.

DORA: Așteaptă! (*Lui Stepan.*) Tu ai putea, Stepan, cu ochii deschiși, să tragi de aproape într-un copil?

STEPAN: Aș putea, dacă Organizația mi-ar porunci-o.

DORA: De ce închizi ochii?

STEPAN: Eu? Am închis ochii?

DORA: Da.

STEPAN: Atunci, ca să-mi imaginez mai bine scena și să-ți răspund în cunoștință de cauză.

DORA: Deschide ochii și înțelege că Organizația și-ar pierde puterea și influența dacă ar îngădui, o singură clipă, ca niște copii să fie sfârtecați de bombele noastre.

STEPAN: Nu e loc în sufletul meu pentru asemenea ocazii. Când ne vom hotărî să uităm că există copii, în ziua aceea vom fi stă-pânii lumii și revoluția va triumfa.

DORA: În ziua aceea revoluția își va atrage ura întregii omeniri.

STEPAN: Ce importanță are, dacă noi o îndrăgim îndeajuns pentru a o impune întregii omeniri și a o salva de ea însăși și de robia în care trăiește.

DORA: Și dacă întreaga omenire respinge revoluția? Și dacă poporul întreg, pentru care lupti tu, refuză să-și vadă copiii uciși? Și el va trebui lovit?

STEPAN: Da, dacă e necesar, și până va înțelege. Și eu iubesc poporul.

DORA: Dragostea n-are o asemenea înfățișare.

STEPAN: Cine-o spune?

DORA: Eu, Dora.

STEPAN: Tu ești femeie și ai o idee nefericită despre dragoste.

DORA (*cu violență*): Dar am o idee justă despre ce înseamnă rușinea.

STEPAN: Mi-a fost rușine de mine însumi o singură dată și asta din vina altora. Când am fost biciuit. Căci am fost biciuit. Biciul, știți voi ce înseamnă asta? Vera era lângă mine și s-a sinucis în semn de protest. Eu însă am trăit. De ce mi-ar mai putea fi rușine acum?

ANNENKOV: Stepan, toți cei de-aici te iubesc și te stimează. Dar orice motive ai avea, nu te pot lăsa să afirmi că totul este îngăduit. Sute dintre frații noștri au murit ca să se știe că nu totul e îngăduit.

STEPAN: Nimic nu e interzis dacă poate servi cauza.

ANNENKOV (*cu mândrie*): E îngăduit să intri în poliție și să joci la două nunți, cum propunea Evno? Ai face-o?

STEPAN: Da, dac-ar trebui.

ANNENKOV (*ridicându-se*): Stepan, vom uita vorbele pe care le-ai rostit acum, din considerație față de ceea ce ai făcut pentru noi și cu noi. Ține minte doar un lucru: că acum trebuie să hotărâm dacă e cazul să aruncăm în seara asta bombele împotriva celor doi copii.

STEPAN: Copii! N-aveți decât acest cuvânt pe buze. Nu înțelegeți, așadar, nimic? Pentru că lanek nu i-a ucis pe cei doi din caleașca, mii de copii ruși vor muri de foame ani de zile de-aici înainte. Ați văzut vreodată copii murind de foame? Eu, unul, da. Și moartea provocată de bombă e floare la ureche pe lângă moartea prin înfometare. Dar lanek n-a văzut. Nu i-a văzut decât pe cei doi sclifosiți ai marelui duce. Nu sunteți bărbați? Trăiți doar pentru clipa de față? Atunci alegeți mila și tămăduiți numai răul de fiecare zi, nu revoluția, care vrea să lecuiască toate relele, prezente și viitoare.

DORA: lanek acceptă să-l ucidă pe marele duce pentru că moartea lui poate să grăbească vremea când copiii ruși nu vor mai muri de foame. Nici asta nu e ușor. Dar moartea nepoților marelui duce nu-l va împiedica pe nici un copil să moară de foame. Până și în distrugere există o ordine, există limite.

STEPAN (*cu violență*): Nu există limite! Adevărul e că nu credeți în revoluție. (*Toți se ridică în picioare, în afară de lanek.*) Nu credeți în ea. Dacă ați crede în ea total, pe deplin, dacă ați fi siguri că prin jertfele și prin victoriile noastre vom ajunge să clădim o Rusie eliberată de despotism, un pământ al libertății care, în cele din urmă, va cuprinde lumea întreagă, dacă n-ați avea îndoieli că atunci omul, eliberat de stăpâni și de prejudecăți, va înălța spre cer fața unui adevărat zeu, ce importanță ar mai avea moartea a doi copii? V-ați recunoaște toate drepturile, toate, mă înțelegeți? Și dacă moartea asta vă oprește în loc, e pentru că nu sunteți siguri că aveți dreptul. Nu credeți în revoluție.

Tăcere. Kaliaiev se ridică în picioare.

KALIAIEV: Stepan, mi-e rușine de mine. Și cu toate acestea n-am să te las

să continui. Am acceptat să ucid pentru a doborî despotismul. Dar îndărătul cuvintelor tale văd anun-țându-se un despotism care, dacă se va înstăpâni vreodată, va face din mine un asasin, în timp ce eu încerc să fiu brațul dreptății.

STEPAN: Ce importanță are că nu ești brațul dreptății, dacă dreptatea e înfăptuită chiar de către asasini? Tu și cu mine nu suntem nimic.

KALIAIEV: Suntem ceva și-o știi prea bine, căci în numele orgoliului tău vorbești și azi.

STEPAN: Orgoliul meu nu mă privește decât pe mine. Dar orgoliul oamenilor, revolta lor, nedreptatea în care trăiesc, asta e treaba noastră, a tuturor.

KALIAIEV: Oamenii nu trăiesc numai din dreptate.

STEPAN: Când li se ia pâinea de la gură, din ce altceva ar putea trăi dacă nu din dreptate?

KALIAIEV: Din dreptate și din nevinovăție.

STEPAN: Nevinovăția? O cunosc, poate. Dar am preferat s-o ignor și să fac astfel încât să fie ignorată de mii de oameni, pentru ca într-o bună zi să capete un înțeles mai înalt.

KALIAIEV: Trebuie să fii într-adevăr convins că ziua aceea va veni ca să nege tot ceea ce-l face pe om să fie de acord cu viața.

STEPAN: Sunt convins.

KALIAIEV: Nu poți să fii. Pentru a ști care din noi, tu sau eu, are dreptate, va trebui poate jertfa a trei generații, câteva războaie, revoluții teribile. Când toate aceste râuri de sânge vor fi secat pe pământ, tu și cu mine ne vom fi amestecat de mult cu țărâna.

STEPAN: Vor veni alții atunci și îi salut ca pe niște frați.

KALIAIEV (*urlând*): Alții... Da! Dar eu îi iubesc pe cei care trăiesc azi pe același pământ cu mine și pe ei îi salut. Pentru ei lupt și consimt să mor. Iar pentru o cetate îndepărtată, de care nu sunt sigur, n-am să mă apuc să-i plesnesc peste față pe frații mei. N-am să mă apuc să sporesc nedreptatea vie în numele unei dreptăți moarte. (*Mai încet, dar cu hotărâre.*) Fraților, vreau să vă vorbesc deschis și să vă spun măcar ce-ar putea să zică cel mai simplu dintre țăranii noștri: a ucide copii e împotriva onoarei. Și dacă într-o bună zi, eu fiind în viață, s-ar întâmpla ca revoluția să uite de onoare, i-aș întoarce spatele. Dacă așa veți hotărî, mă voi duce peste câteva clipe la ieșirea din teatru, dar mă voi arunca sub copitele cailor.

STEPAN: Onoarea este un lux rezervat celor care au o caleașca.

KALIAIEV: Nu. E ultima bogăție a săracului. O știi prea bine și mai știi că revoluția are o concepție a ei despre onoare. E cea pentru care acceptăm să murim. E cea care te-a făcut, într-o zi, sub loviturile biciului, să ridici capul, Stepan, și care te face și azi să vorbești.

STEPAN (*strigând*): Încetează! Îți interzic să vorbești despre asta!

KALIAIEV (*aprins*): De ce să încetez? Te-am lăsat să spui că nu cred în revoluție. E ca și cum ai fi spus că sunt în stare să-l ucid pe marele duce de florile mărilor, că sunt un asasin. Te-am lăsat s-o spui și nu te-am lovit.

ANNENKOV: Ianek!

STEPAN: A nu ucide îndeajuns înseamnă uneori a ucide de florile mărilor.

ANNENKOV: Stepan, nimeni aici nu e de părerea ta. Hotărârea e luată.

STEPAN: Mă supun, așadar. Dar voi repeta că teroarea nu e pe măsura

celor delicați. Suntem niște ucigași și ne-am ales singuri această îndeletnicire.

KALIAIEV (*scos din fire*): Nu. Am ales să mor ca să nu triumfe crima. Am ales să fiu nevinovat.

ANNENKOV: Ianek, Stepan, ajunge! Organizația hotărăște că uciderea celor doi copii e inutilă. Trebuie să reluăm urmărirea. Trebuie să fim gata s-o luăm de la început peste două zile.

STEPAN: Și dacă copiii vor fi din nou acolo?

ANNENKOV: Vom aștepta un alt prilej.

STEPAN: Și dacă marea ducese îl va însoți pe marele duce?

KALIAIEV: N-o voi cruța.

ANNENKOV: Ia!

Un zgomot de caleașca. Kaliaiev se îndreaptă irezistibil spre fereastra. Ceilalți rămân pe loc. Caleașca se apropie, trece pe sub ferestre și dispare.

VOINOV (*privind-o pe Dora, care vine spre el*): S-o luăm de la început, Dora...

STEPAN (*disprețuitor*): Da, Aleksei, s-o luăm... Trebuie, nu-i așa, să facem ceva și pentru onoare!

Cortina

ACTUL AL TREILEA

Același loc, aceeași oră, două zile mai târziu.

STEPAN: Ce face Voinov? Trebuia să fie aici.

ANNENKOV: E în urmă cu somnul și mai avem o jumătate de oră în fața noastră.

STEPAN: Pot să plec după știri.

ANNENKOV: Nu. Riscurile trebuie limitate.

Pauză.

ANNENKOV: Ianek, de ce nu spui nimic?

KALIAIEV: N-am nimic de spus. Fii liniștit.

Se aude soneria.

KALIAIEV: Iată-l.

Intră Voinov.

ANNENKOV: Ai dormit?

VOINOV: Un pic, da.

ANNENKOV: Ai dormit toată noaptea?

VOINOV: Nu.

ANNENKOV: Ar fi trebuit. Lucrul e posibil.

VOINOV: Am încercat. Eram prea obosit.

ANNENKOV: Îți tremură mâinile.

VOINOV: Nu. (*Toți îl privesc.*) De ce vă uitați la mine? Nu poți să fii obosit?

ANNENKOV: Poți să fii obosit. Ne gândim la tine.

VOINOV (*cu o izbucnire violentă*): Trebuia să vă gândiți alaltăieri! Dacă bomba ar fi fost aruncată acum două zile, n-am mai fi obosiți.

KALIAIEV: Iartă-mă, Aleksei! Am îngreunat situația.

VOINOV (*mai încet*): Cine spune asta? De ce-ai îngreunat-o? Sunt obosit, atâta tot.

DORA: Totul va merge repede acum. Într-o oră va fi gata.

VOINOV: Da, va fi gata. Într-o oră...

Privește în jurul lui. Dora se duce la el și-l ia de mână. La început o lasă să-i ia mâna, apoi și-o smulge cu violență.

VOINOV: Boria, aș dori să-ți vorbesc.

ANNENKOV: Între patru ochi?

VOINOV: Între patru ochi.

Se uită unul la altul. Kaliaiev, Dora și Stepan ies afară.

ANNENKOV: Ce s-a întâmplat? (*Voinov tace.*) Spune-mi, te rog!

VOINOV: Mi-e rușine, Boria.

Pauză.

VOINOV: Mi-e rușine. Trebuie să-ți spun adevărul.

ANNENKOV: Nu vrei să arunci bomba?

VOINOV: N-am s-o pot arunca.

ANNENKOV: Ți-e frică? Asta-i tot? Nu trebuie să-ți fie rușine.

VOINOV: Mi-e frică și mi-e rușine că mi-e frică.

ANNENKOV: Dar alaltăieri erai vesel și puternic. Când ai plecat, îți luceau ochii.

VOINOV: Tot timpul mi-a fost frică. Alaltăieri am adunat tot ce era curaj în mine, asta-i tot. Când am auzit caleașca uruind în depărtare, mi-am spus: „Hai! Mai e doar un minut”. Strângeam din dinți. Toți mușchii mi-erău încordați. Aș fi aruncat bomba cu atâta violență, de parcă ar fi trebuit să-l ucidă pe marele duce numai din izbitură. Așteptam prima explozie ca să fac să țâșnească toată forța acumulată în mine. Și apoi, nimic. Caleașca a ajuns în dreptul meu. Ce repede se învârtteau roțile! M-a depășit. Am înțeles atunci că lanek nu aruncase bomba. În clipa aceea, un fior teribil m-a cuprins. Și dintr-o dată m-am simțit slab ca un copil.

ANNENKOV: Nu face nimic, Aleksei. Ți-ai revenit după aceea.

VOINOV: Au trecut două zile și tot nu mi-am revenit. Te-am mințit adineauri, n-am închis ochii toată noaptea. Îmi bătea prea tare inima. Oh! Boria, sunt disperat!

ANNENKOV: Nu trebuie să fii. Toți am trecut prin asta. N-ai să arunci bomba. O lună de odihnă în Finlanda și-ai să te întorci printre noi.

VOINOV: Nu. E altceva. Dacă nu arunc bomba, n-am s-o mai arunc niciodată.

ANNENKOV: Cum adică?

VOINOV: N-am stofă de terorist. O știu acum. Ar fi mai bine să vă părăsesc. Voi activa în comitete, la propagandă.

ANNENKOV: Riscurile sunt aceleași.

VOINOV: Da, dar poți acționa cu ochii închiși. Nu știi nimic.

ANNENKOV: Ce vrei să spui?

VOINOV (*înfierbântat*): Nu știi nimic. E ușor să ai ședințe, să discuți situația și să transmiți apoi ordinul de execuție. Ți riști viața, bineînțeles, dar bâjbâind, fără să vezi nimic. În timp ce a sta în picioare, când seara coboară asupra orașului, prin mulțimea celor ce grăbesc pasul pentru a regăsi căminul, copiii, căldura unei femei, a sta în picioare fără să scoți o vorbă, cu bomba spânzurând de braț, știind că în trei minute, în două minute, în câteva secunde te vei năpusti în fața unei trăsuri sclipitoare, asta-i teroarea. Și acum știu că n-aș putea reîncepe fără să mă simt golit de sânge. Da, mi-e rușine. Am țintit prea sus. Trebuie să lucrez unde mi-e locul. Un locșor mic de tot. Singurul de care aș fi demn.

ANNENKOV: Nu există locuri mici. La capăt se află întotdeauna închisoarea și ștreangul.

VOINOV: Dar nu le vezi, cum îl vezi pe cel pe care-l vei ucide. Trebuie să ți le imaginezi. Din fericire, n-am imaginație. (*Răs nervos.*) N-am ajuns niciodată să cred realmente în poliția secretă. Ciudat pentru un terorist, nu? La prima lovitură de picior în burtă, voi crede în ea. Nu mai înainte.

ANNENKOV: Și odată ajuns în închisoare? În închisoare știi, vezi. Nu mai există uitarea.

VOINOV: În închisoare nu mai trebuie să iei nici o hotărâre. Da, asta e, să nu mai fii nevoit să iei nici o hotărâre! Să nu mai fii nevoit să-ți spui: „Hai, e rândul tău, tu ești cel care trebuie să hotărăști secunda când te vei năpusti”. Sunt sigur acum că, dacă mă arestează, n-am să încerc să evadez. Și pentru a evada e nevoie să născopești ceva, să ai inițiativă. Dacă nu evadezi, ceilalți păstrează inițiativa. Ei fac toată treaba.

ANNENKOV: Treaba lor e să vă spânzure, uneori.

VOINOV (*cu disperare*): Uneori. Dar îmi va fi mai ușor să mor decât să port viața mea și a altuia în palmă și să hotărâsc în care clipă voi arunca cele două vieți în flăcări. Nu, Boria, singurul fel de-a mă răscumpăra e să mă accept așa cum sunt. (*Annenkov tace.*) Și lașii pot sluji revoluția. E de ajuns să le găsești locul.

ANNENKOV: Atunci toți suntem niște lași. Numai că n-avem întotdeauna prilejul s-o verificăm. Faci ce vrei.

VOINOV: Prefer să plec imediat. Cred că n-aș putea să mă uit în ochii lor. Dar o să le vorbești tu.

ANNENKOV: O să le vorbesc.

Înaintează spre el.

VOINOV: Spune-i lui Ianek că nu e din vina lui. Și că-l iubesc, așa cum vă iubesc pe toți.

Tăcere. Annenkov îl îmbrățișează.

ANNENKOV: Adio, frate. Totul se va sfârși. Rusia va fi fericită!

VOINOV (*fugind*): Oh, da! Fericită! Fericită!

Annenkov se duce la ușă.

ANNENKOV: Intrați.

Intră toți, împreună cu Dora.

STEPAN: Ce s-a întâmplat?

ANNENKOV: Voinov nu va arunca bomba. E istovit. N-ar mai fi sigur.

KALIAIEV: E din vina mea, nu-i așa, Boria?

ANNENKOV: Mi-a spus să-ți transmit că te iubește.

KALIAIEV: Îl vom mai vedea?

ANNENKOV: Poate. Deocamdată, ne părăsește.

STEPAN: De ce?

ANNENKOV: Va fi mai de folos în comitete.

STEPAN: El a cerut? Înseamnă că-i e frică?

ANNENKOV: Nu. Eu am hotărât.

STEPAN: Cu o oră înainte de atentat ne iei un om?

ANNENKOV: Cu o oră înainte de atentat a trebuit să hotărâsc singur. E prea târziu să discutăm. Voi lua eu locul lui Voinov.

STEPAN: Îmi revine mie de drept.

KALIAIEV (*lui Annenkov*): Tu ești șeful. Datoria ta e să rămâi aici.

ANNENKOV: Un șef are câteodată datoria să fie laș. Dar cu condiția să-și

dovedească curajul, dacă se prezintă ocazia. Hotărârea mea e luată. Stepan, mă vei înlocui cât va fi nevoie. Vino, trebuie să cunoști instrucțiunile.

Ies amândoi. Kaliaiev se așază. Dora se îndreaptă spre el și-i întinde o mână. Dar se răzgândește.

DORA: Nu e din vina ta.

KALIAIEV: I-am făcut rău, mult rău. Știi ce mi-a spus deunăzi?

DORA: Repeta întruna că e fericit.

KALIAIEV: Da, dar mi-a spus că pentru el nu există fericire în afara comunității noastre. „Există o realitate: noi, spunea el, Organizația. Și în afară de ea nu mai e nimic. E un ordin cavaleresc.” Ce jale, Dora!

DORA: Se va întoarce.

KALIAIEV: Nu. Îmi închipui ce-aș simți în locul lui. Aș fi disperat.

DORA: Și acum, nu ești?

KALIAIEV (*cu amărăciune*): Acum? Sunt cu voi și sunt fericit cum era și el.

DORA (*tărăgănat*): E o mare fericire.

KALIAIEV: O foarte mare fericire. Nu crezi?

DORA: Cred. Atunci de ce ești trist? Acum două zile aveai o figură luminoasă. Parcă te duceai la o mare serbare. Azi...

KALIAIEV (*ridicându-se, extrem de agitat*): Azi știu ceea ce înainte nu știam. Aveam dreptate, nu e atât de simplu. Credeam că e ușor să ucizi, că e de-ajuns ideea și curajul. Dar nu sunt atât de mare și știu acum că ura exclude fericirea. Tot răul ăsta, tot răul ăsta, în mine și în alții. Omorul, lașitatea, nedreptatea... Oh, trebuie, trebuie să-lucid... Dar voi merge până la capăt! Dincolo de ură!

DORA: Dincolo de ură? Nu mai există nimic.

KALIAIEV: Există dragostea.

DORA: Dragostea? Nu, n-avem nevoie de ea.

KALIAIEV: Oh, Dora, cum poți să spui asta tocmai tu, cu sufletul pe care știu că-l ai...

DORA: E prea mult sânge, prea multă și neîndurătoare violență. Cei care iubesc cu-adevărat dreptatea n-au dreptul la dragoste. Ei stau în picioare, ca mine, cu capul sus, cu ochii pironiți. Ce să caute dragostea în aceste suflete pline de mândrie? Dragostea apleacă încetișor capetele, lanek. Noi, noi avem gâtul țeapăn.

KALIAIEV: Dar ne iubim poporul.

DORA: Îl iubim, e-adevărat. Îl iubim cu o nemărginită dragoste lipsită de sprijin, cu o dragoste nefericită. Trăim departe de el, închiși în camerele noastre, pierduți în gândurile noastre. Și poporul, el, ne iubește? Știe că-l iubim? Poporul tace. Ce liniște, ce liniște...

KALIAIEV: Dar asta înseamnă dragostea, să dai totul, să jertfești totul fără să aștepti ceva în schimb.

DORA: Poate. E dragostea absolută, bucuria pură și solitară, cea care mă consumă cu-adevărat. Când și când totuși mă întreb dacă dragostea nu e altceva, dacă ar putea înceta să fie un monolog și dacă nu există uneori un răspuns. Vezi tu, îmi închipui cam așa: soarele strălucește, capetele se apleacă încetișor, sufletul își părăsește mândria, brațele se deschid. Ah! lanek, dacă am putea uita, măcar o oră, mizeria cumplită a acestei lumi și ne-am lăsa, în sfârșit, în voie. O singură oră, o mică oră de egoism, te poți gândi la așa ceva?

KALIAIEV: Da, Dora, asta se cheamă duioșie.

DORA: Intuiești totul, dragul meu, asta se cheamă duioșie. Dar o cunoști cu-adevărat? Tu iubești dreptatea cu duioșie? (*Kaliaiev tace.*) Iubești poporul nostru așa, cu acea uitare de sine, cu duioșie sau, dimpotrivă, cu flacăra răzbunării și a revoltei? (*Kaliaiev tace în continuare.*) Vezi? (*Se duce spre el și pe-un ton foarte slab.*) Și pe mine mă iubești cu duioșie? *Kaliaiev se uită la ea.*

KALIAIEV (*după o pauză*): Nimeni n-o să te iubească vreodată așa cum te iubesc eu.

DORA: Știu. Dar nu e mai bine să iubești ca toată lumea?

KALIAIEV: Eu nu sunt un om oarecare. Te iubesc așa cum sunt.

DORA: Mă iubești mai mult decât iubești dreptatea, mai mult decât iubești Organizația?

KALIAIEV: Nu vă separ - pe tine, Organizația și dreptatea.

DORA: Da, dar răspunde-mi, te implor, răspunde-mi! Mă iubești în singurătate, cu duioșie, cu egoism? M-ai iubi dacă aș fi nedreaptă?

KALIAIEV: Dacă ai fi nedreaptă și te-aș iubi, nu pe tine te-aș iubi.

DORA: Nu-mi răspunzi. Spune-mi atât, m-ai iubi dacă n-aș fi în Organizație?

KALIAIEV: Dar unde-ai putea să fii?

DORA: Mi-amintesc de vremea când eram studentă. Râdeam. Eram frumoasă pe-atunci. Ore întregi mă plimbam, visam... M-ai iubi dacă aș fi ușuratică, nepăsătoare?

KALIAIEV (*șovăie și rostește foarte încet*): Ce poftă aș avea să spun da!

DORA (*strigând*): Atunci spune da, dragul meu, dacă o gândești și dacă e adevărat. Da, în fața dreptății, în fața mizeriei și a poporului încătușat. Da, da, te implor, în pofida agoniei copiilor, în pofida celor spânzurați și a celor biciuiți până își dau sufletul...

KALIAIEV: Încetează, Dora!

DORA: Nu, trebuie să-ți lași măcar o dată inima să vorbească. Aștept să mă chemi, pe mine, Dora, să mă chemi pe deasupra acestei lumi otrăvite de nedreptate...

KALIAIEV (*brutal*): Încetează! Inima nu-mi vorbește decât de tine. Dar în curând va trebui să nu tremur.

DORA (*buimăcită*): În curând? Da, uitam... (*Râde ca și cum ar plânge.*) Nu, e foarte bine, dragul meu. Nu fi supărat, am luat-o razna. Oboseala. Nici eu n-aș fi putut s-o spun. Te iubesc cu aceeași dragoste oarecum fixă cu care iubim dreptatea și închisorile. Vara, Ianek, îți amintești? Nu, nu, trăim o iarnă veșnică. Noi nu suntem de pe această lume, noi suntem cei dreapți. Există o căldură care nu e pentru noi. (*întorcându-se.*) Ah! Îndurare pentru cei dreapți!

KALIAIEV (*privind-o cu disperare*): Da, asta e partea care ni se cuvine, dragostea e cu neputință. Dar îl voi uide pe marele duce, atunci și tu, și eu vom dobândi pacea.

DORA: Pacea! Când o vom dobândi oare?

KALIAIEV (*cu violență*): Măine!

Intră Annenkov și Stepan. Dora și Kaliaiev se îndepărtează unul de celălalt.

ANNENKOV: Ianek!

KALIAIEV: Imediat. (*Respiră adânc.*) În sfârșit, în sfârșit...

STEPAN (*venind spre el*): Adio, frate, sunt cu tine.

KALIAIEV: Adio, Stepan. *(Se întoarce spre Dora.)* Adio, Dora.

Dora se duce spre el. Sunt foarte aproape unul de altul, dar nu se vor atinge.

DORA: Nu, nu adio. La revedere. La revedere, dragul meu. Ne vom mai întâlni.

El o privește. Tăcere.

KALIAIEV: La revedere. Eu... Rusia va fi frumoasă.

DORA *(cu lacrimi în ochi)*: Rusia va fi frumoasă.

Kaliaiev se închină în fața icoanei. Iese împreună cu Annenkov. Stepan se duce la fereastră. Dora rămâne nemișcată, cu ochii pironiți asupra ușii.

STEPAN: Ce drept merge! Vezi, am greșit când n-am avut încredere în Ianek. Nu-mi plăcea entuziasmul lui. S-a închinat, ai văzut? E credincios?

DORA: Nu merge la biserică.

STEPAN: Are un suflet religios, totuși. Asta ne despărțea. Sunt mai aprig decât el, o știu bine. Noi care nu credem în Dumnezeu avem nevoie de toată dreptatea, altfel ne cuprinde disperarea.

DORA: Pentru el, dreptatea însăși duce la disperare.

STEPAN: Da, un suflet slab. Dar mâna e vânjoasă. E mai tare ca sufletul. Îl va uide cu siguranță. Asta e bine, chiar foarte bine. Să distrugi, asta trebuie. Dar tu nu spui nimic? *(Se uită la ea cu atenție.)* Îl iubești?

DORA: Trebuie să ai timp ca să iubești. Noi abia avem timp pentru dreptate.

STEPAN: Așa e. Sunt prea multe de făcut; lumea asta trebuie năruită din vârf până-n temelii... După aceea... *(La fereastră.)* Nu-i mai văd, au ajuns.

DORA: După aceea...

STEPAN: O să ne iubim.

DORA: Dacă vom apuca.

STEPAN: Se vor iubi alții. E același lucru.

DORA: Stepan, spune: „ură”!

STEPAN: Cum?

DORA: Cuvântul ăsta, „ură”, rostește-l!

STEPAN: Ură.

DORA: Bine. Ianek îl rostea foarte prost.

STEPAN *(după o pauză și îndreptându-se spre ea)*: Înțeleg. Mă disprețuiești. Ești totuși sigură că ai dreptate? *(O pauză și cu o violență din ce în ce mai mare.)* Vă târguiți cu toții pentru ceea ce faceți, în numele dragostei mârșave. În schimb, eu nu iubesc nimic și urăsc, da, îmi urăsc semenii! N-am ce face cu dragostea lor. Am cunoscut-o la ocnă, acum trei ani. Și de trei ani o port asupra mea. Ai vrea să mă înduioșez și să târăsc bomba ca pe-o cruce? Nu! Nu! Am mers prea departe, cunosc prea multe lucruri... Privește... *(Își sfâșie cămașa. Dora face un gest spre el, dar se dă înapoi când vede urmele biciului.)* Sunt urmele lăsate de bici! Urmele dragostei lor! Mă mai disprețuiești acum?

Dora se duce la el și îl sărută brusc.

DORA: Cine-ar putea disprețui durerea? Și pe tine te iubesc!

STEPAN *(privind-o și cu un glas înăbușit)*: Iartă-mă, Dora! *(Pauză. Se întoarce.)* Poate că-i oboseala. Ani întregi de luptă, de spaimă, agenții, ocna... și, în sfârșit, astea. *(Arată urmele bicelor.)* De unde aș mai avea forța să iubesc? Îmi rămâne cel puțin forța să urăsc. Tot e mai bine decât să nu simți nimic. DORA: Da, tot e mai bine.

Stepan o privește. Sună ora șapte.

STEPAN (*întorcându-se brusc*): Trebuie să treacă marele duce.

Dora se duce la fereastră și se lipește de geam. Pauză lungă. Și apoi, în depărtare, caleașca. Se apropie, trece.

STEPAN: Dacă e singur...

Caleașca se îndepărtează. O explozie teribilă. Dora tresare brusc, ascunzându-și fața în palme. Pauză lungă.

STEPAN: Boria n-a aruncat bomba! Ianek a izbutit. A izbutit! O, popor! O, bucurie!

DORA (*prăbușindu-se în brațele lui, plângând*): Noi l-am omorât! Noi l-am omorât! Eu!

STEPAN (*urlând*): Pe cine l-am omorât? Pe Ianek?

DORA: Pe marele duce.

Cortina

ACTUL AL PATRULEA

O celulă în Turnul Pugaciov, la închisoarea Butiri. Dimineața.

La ridicarea cortinei, Kaliaiev se află în celulă și privește spre ușă. Intră un paznic și un deținut, cu o găleată în mână.

PAZNICUL: Fă curat! Și grăbește-te!

Se așază în dreptul ferestrei. Foka începe să facă curățenie fără să se uite la Kaliaiev. Pauză.

KALIAIEV: Cum te numești, frățioare?

FOKA: Foka.

KALIAIEV: Ești condamnat?

FOKA: Cam așa ceva.

KALIAIEV: Ce-ai făcut?

FOKA: Am ucis.

KALIAIEV: Ți-era foame?

PAZNICUL: Mai încet.

KALIAIEV: Cum?

PAZNICUL: Mai încet. Vă las să vorbiți, cu toate că nu-i voie. Așa că vorbiți mai încet. Fă ca moșulică.

KALIAIEV: Ți-era foame?

FOKA: Nu, mi-era sete.

KALIAIEV: Și-atunci?

FOKA: Și-atunci, era pe-acolo o secure. Am făcut totul praf. Pare-se c-am căsăpit vreo trei.

Kaliaiev îl privește.

FOKA: Ei, boierule, nu-mi mai zici frățioare? Ți-a pierit glasul?

KALIAIEV: Nu. Și eu am ucis.

FOKA: Câți?

KALIAIEV: O să-ți spun, frățioare, dacă vrei. Dar spune-mi, îți pare rău de ce s-a întâmplat, nu-i așa?

FOKA: Vezi bine, douăzeci de ani nu-i glumă. Ai de ce să-ți pară rău.

KALIAIEV: Douăzeci de ani. Intru aici la douăzeci și trei de ani și ies cu părul alb.

FOKA: Oh! Tu s-ar putea să ieși mai bine. Un judecător e cu toane. Depinde

dacă e însurat sau nu și cu cine. Și apoi, tu ești ciocoi. Nu e aceeași socoteală ca pentru ăi săraci. O să scapi.

KALIAIEV: Nu cred. Și nici nu vreau. N-aș putea să îndur douăzeci de ani rușinea.

FOKA: Rușinea? Cum adică rușinea? Mă rog, ăștia-s sticleți de ciocoi. Câți ai curățat?

KALIAIEV: Unul singur.

FOKA: Ce vorbești? Păi asta nu-i nimic.

KALIAIEV: L-am ucis pe marele duce Serghei.

FOKA: Pe marele duce? I-auzi dom'le! Ce ți-e și cu ciocoi ăștia! Și... e de rău, ia spune?

KALIAIEV: E de rău. Dar a trebuit.

FOKA: De ce? Trăiai la curte? Vreo chestie cu o muiere, așa-i? Chipeș cum ești...

KALIAIEV: Sunt socialist.

PAZNICUL: Mai încet.

KALIAIEV (*mai tare*): Sunt socialist revoluționar.

FOKA: Auzi poveste! Și ce-ai nevoie să fii cum ziseși? N-aveai decât să-ți vezi de treabă și totul era în regulă. Pământul e făcut pentru ciocoi.

KALIAIEV: Nu, e făcut pentru tine. E prea multă mizerie, sunt prea multe crime. Când o să fie mai puțină mizerie o să fie și mai puține crime. Dacă pământul ar fi liber, n-ai mai fi aici.

FOKA: Da și nu. Mă rog, liber, neliber, nu-i niciodată bine să bei peste măsură.

KALIAIEV: Nu-i niciodată bine. Numai că omul bea pentru că e umilit. Va veni o vreme când n-o să mai fie nevoie să bei, când nimănui n-o să-i mai fie rușine, fie ciocoi, fie om sărac. Vom fi cu toții frați și dreptatea o să ne îmbuneze inimile. Înțelegi despre ce vorbesc?

FOKA: Da, despre împărăția lui Dumnezeu.

PAZNICUL: Mai încet.

KALIAIEV: Să nu mai spui asta, frățioare. Dumnezeu nu poate nimic.

Dreptatea e treaba noastră! (*Pauză.*) Nu înțelegi? Cunoști legea Sfântului Dumitru?

FOKA: Nu.

KALIAIEV: Trebuia să se întâlnească în stepă cu Dumnezeu însuși și se grăbea, când a dat de-un țăran căruia i se împotmolise căruța în noroi. Atunci Sfântul Dumitru i-a dat o mână de ajutor. Noroiul era gros, făgașul adânc. S-au trudit o oră. Și când s-a isprăvit, Sfântul Dumitru a dat fuga la întâlnire. Dar nu l-a mai găsit pe Dumnezeu acolo.

FOKA: Și atunci?

KALIAIEV: Și atunci sunt unii care vor întârzia întotdeauna la întâlnire fiindcă există prea multe căruțe împotmolite și prea mulți frați de ajutat.

Foka se dă un pas înapoi.

KALIAIEV: Ce s-a întâmplat?

PAZNICUL: Mai încet. Și tu, moșule, grăbește-te!

FOKA: N-am încredere. Aici nu-i treabă curată. N-am mai auzit să înfunzi pușcări pentru istorii d-astea cu sfinți și căruțe. Și după aia, mai e ceva... *Paznicul râde.*

KALIAIEV (*privindu-l*): Ce anume?

FOKA: Ce pătesc ăi de-i omoară pe marii duci?

KALIAIEV: Sunt spânzurați.

FOKA: Așa!

Și dă să plece, în timp ce paznicul râde și mai tare.

KALIAIEV: Stai! Ce ți-am făcut?

FOKA: Nu mi-ai făcut nimic. Măcar că ești ciocoi, dar de înșelat nu vreau să te înșel. Mai schimbi o vorbă cu omul, mai trece vremea, deh, da' dacă te spânzură, nu-i treabă bună.

KALIAIEV: De ce?

PAZNICUL (*râzând*): Hai, moșule, vorbește...

FOKA: Fiindcă nu poți să-mi vorbești ca un frate. Eu îi spânzur pe condamnați.

KALIAIEV: Nu ești și tu deținut?

FOKA: Ba da. Mi-au cerut să fac eu treaba asta și pentru fiecare spânzurat, îmi taie un an de închisoare. E-o afacere bună.

KALIAIEV: Ca să-ți ierte crimele, te pun să săvârșești altele?

FOKA: Oh, astea nu-s crime, că se fac la poruncă și, apoi, pentru ei e tot aia. Vrei să știi părerea mea? Nu-s creștini.

KALIAIEV: Și de câte ori ai făcut-o până acum?

FOKA: De două ori.

Kaliaiev se dă înapoi. Ceilalți se îndreaptă spre ușă, în timp ce paznicul îl împinge pe Foka.

KALIAIEV: Așadar, ești un călău?

FOKA (*din ușă*): Da', tu, ciocoiule, ce ești?

Iese. Se aud pași, se dau ordine. Intră Skuratov, foarte elegant îmbrăcat, cu paznicul.

SKURATOV: Lasă-ne singuri. Bună ziua. Nu mă cunoașteți? Eu vă cunosc. (*Râde.*) Deja o celebritate, ei? (*Îl privește.*) Pot să mă prezint? (*Kaliaiev nu scoate o vorbă.*) Nu spuneți nimic. Înțeleg. Celula, deh! E greu opt zile în celulă de unul singur. De azi înainte s-a isprăvit, veți primi vizite. De-aia am și venit. Vi l-am trimis și pe Foka. Excepțional, nu-i așa? Mi-am închipuit că o să vă intereseze. Sunteți mulțumit? E plăcut să vezi un chip de

om după opt zile, nu?

KALIAIEV: Depinde de chip.

SKURATOV: Bună! Bine zis! Sunteți omul care știți ce vreți. (*Pauză.*) Dacă am înțeles bine, vă displace chipul meu?

KALIAIEV: Da.

SKURATOV: Sunt dezamăgit. Dar e-o neînțelegere. În primul rând, cade lumina prost. Într-un subsol nimeni nu e simpatic. De altfel, nici nu mă cunoașteți. Uneori, un chip îți repugnă. Apoi, după ce-i cunoști sufletul...

KALIAIEV: Destul. Cine sunteți?

SKURATOV: Skuratov, șeful poliției.

KALIAIEV: Un valet.

SKURATOV: La ordinele dumneavoastră. În locul dumneavoastră însă m-aș arăta mai puțin mândru. Dar poate că vă schimbați. Începi prin a voi să faci dreptate și sfârșești prin a organiza o poliție. De altminteri, adevărul nu mă sperie. Am să vă vorbesc deschis. Mă interesează persoana dumneavoastră și vă ofer mijloacele de-a vă obține grațierea.

KALIAIEV: Ce grațiere?

SKURATOV: Cum, ce grațiere? Vă ofer să scăpați cu viață.

KALIAIEV: Cine v-a cerut asta?

SKURATOV: Viața n-o ceri, dragul meu. O primești. N-ai scăpat viața nimănui, niciodată? *(Pauză.)* Gândiți-vă bine.

KALIAIEV: Refuz să-mi salvați viața, odată pentru totdeauna.

SKURATOV: Măcar ascultați-mă! Nu vă sunt dușman, în ciuda aparențelor. Admit că aveți dreptate în felul cum gândiți. În afară de asasinat...

KALIAIEV: Vă interzic să folosiți acest cuvânt.

SKURATOV *(privindu-l)*: Ah! Avem nervii slabi, deh! *(Pauză.)*

Sincer, aș vrea să vă ajut.

KALIAIEV: Să mă ajutați? Sunt gata să plătesc pentru ce am făcut.

Dar nu suport această familiaritate. Vă rog să mă lăsați în pace!

SKURATOV: Acuzația care apasă asupra dumneavoastră...

KALIAIEV: Rectific.

SKURATOV: Mă rog?

KALIAIEV: Rectific. Sunt un prizonier de război, nu un acuzat.

SKURATOV: Dacă vreți... Totuși, s-au produs niște pagube, nu-i așa? Să-l lăsăm deoparte pe marele duce și politica; s-a făcut, oricum, moarte de om. Și ce moarte!

KALIAIEV: Am aruncat bomba asupra tiraniei voastre, nu asupra unui om.

SKURATOV: Fără îndoială. Dar omul a încasat-o. Și nu i-a făcut prea bine.

Vedeți, dragul meu, când s-a găsit trupul, îi lipsea capul. Dispărut, capul!

Cât despre rest, abia s-a mai putut recunoaște un braț și o parte din picior.

KALIAIEV: Am executat un verdict.

SKURATOV: Se prea poate, se prea poate. Nu verdictul vi se impută. Ce e un verdict? Un cuvânt asupra căruia putem discuta nopți întregi. Vi se impută... nu, nu v-ar plăcea acest cuvânt... să zicem, o ispravă de amator, cam dezordonată, ale cărei rezultate sunt indiscutabile. Toată lumea le-a putut vedea. Întrebați-o pe marea ducesă. A curs sânge, înțelegeți, mult sânge.

KALIAIEV: Încetați!

SKURATOV: Bun. Voiam doar să spun că, dacă vă încăpățânați să vorbiți de verdict, să spuneți că partidul și numai partidul a judecat și a executat, că marele duce a fost ucis nu de-o bombă, ci de-o idee, atunci n-aveți nevoie să fiți grațiat. Presupuneți totuși că revenim la evidență, presupuneți că dumneavoastră i-ați zburat marelui duce capul de pe umeri, se schimbă socoteala, nu-i așa? Veți avea nevoie atunci să fiți grațiat. Vreau să vă dau o mână de ajutor. Din pură simpatie, credeți-mă! *(Zâmbește.)* Ce vreți, pe mine nu mă interesează ideile, pe mine mă interesează persoanele.

KALIAIEV *(izbucnind)*: Persoana mea e deasupra dumneavoastră și a stăpânilor dumneavoastră. Mă puteți omorî, nu mă puteți judeca. Știu unde vreți să ajungeți. Căutați să-mi găsiți punctul slab și așteptați de la mine o atitudine rușinoasă, să vărs lacrimi și să am remușcări. Nu veți obține nimic din toate astea. Nu vă privește ce sunt. Ceea ce vă privește e ura noastră, a mea și a fraților mei. Ea vă stă la dispoziție.

SKURATOV: Ura-i încă o idee. În schimb, crima nu e o idee. Și nici urmările ei, firește. Vreau să spun, remușcarea și pedeapsa. Aici ne aflăm în miezul lucrurilor. De aceea m-am și făcut polițist. Pentru a mă afla în miezul lucrurilor. Dar nu vă plac confidențele. *(Pauză. Înaintează încet spre el.)*

Tot ce voiam să spun e că n-ar trebui să vă faceți că uitați de capul

marelui duce. Dacă ați ține seama de el, ideea nu v-ar mai servi la nimic. V-ar fi rușine, de pildă, în loc să fiți mândru de ce-ați făcut. Și, din clipa în care v-ar fi rușine, ați dori să trăiți pentru a îndrepta. Lucrul cel mai important e de-a vă hotărî să trăiți.

KALIAIEV: Și dacă m-aș hotărî?

SKURATOV: Grațierea dumneavoastră și a camarazilor dumneavoastră.

KALIAIEV: I-ați arestat?

SKURATOV: Nu. Tocmai. Dar dacă vă hotărâți să trăiți, îi vom aresta.

KALIAIEV: Am înțeles bine?

SKURATOV: Cu siguranță. Nu-i momentul să vă supărați. Reflectați! Din punctul de vedere al ideii, nu-i puteți da pe mâna poliției. Din punctul de vedere al evidenței, dimpotrivă, le faceți un serviciu. Îi scutiți de noi neplăceri și, cu același prilej, îi scăpați de spânzurătoare. În plus, dobândiți liniștea sufletească. Din multe puncte de vedere, e-o afacere de aur.

Kaliaiev tace.

SKURATOV: Așadar?

KALIAIEV: O să vă răspundă frații mei, în scurtă vreme.

SKURATOV: Încă o crimă! Hotărât lucru, e-o vocație. În cazul ăsta, misiunea mea e terminată. Îmi pare foarte rău. Dar văd bine că țineți la ideile dumneavoastră. Nu vă pot despărți de ele.

KALIAIEV: Nu mă puteți despărți de frații mei.

SKURATOV: La revedere. *(Se preface că vrea să iasă și, întorcându-se.)* De ce, în cazul acesta, i-ați cruțat pe marea ducese și pe nepoții lui?

KALIAIEV: Cine v-a spus asta?

SKURATOV: Informatorul vostru ne informa și pe noi. În parte, cel puțin... Așadar, de ce i-ați cruțat?

KALIAIEV: Asta nu vă privește.

SKURATOV *(râzând)*: Credeți? Am să vă spun de ce. O idee poate ucide un mare duce, dar nu izbutește să ucidă niște copii. Iată ce-ați descoperit. Și atunci, se pune întrebarea, dacă ideea nu izbutește să-i ucidă pe niște copii, merită să ucizi pentru ea un mare duce?

Kaliaiev face un gest.

SKURATOV: Oh! Nu e nevoie să-mi răspundeți, vă rog, mai ales să nu-mi răspundeți! Îi veți răspunde mării ducese.

KALIAIEV: Marii ducese?

SKURATOV: Da, dorește să vă vadă. Și am venit mai ales să mă asigur că discuția e cu putință. Este. Și e chiar de natură să vă schimbe părerea. Marea ducese e creștină. Sufletul, vedeți, e specialitatea ei.

Râde.

KALIAIEV: Nu vreau s-o vad.

SKURATOV: Regret, dar ține foarte mult. Și, la urma urmei, îi datorați oarecare considerație. Se spune chiar că de la moartea soțului ei nu mai e cu mintea întreagă. N-am vrut s-o contrariem. *(Din ușă.)* Dacă vă schimbați părerea, nu uitați propunerea pe care v-am făcut-o. Voi reveni. *(Pauză. Ascultă.)* Iat-o! După poliție, religia! Hotărât lucru, sunteți răsfățat. Dar există o înlănțuire. Închipuiți-vi-l pe Dumnezeu fără închisori. Ce singurătate!

Iese. Se aud glasuri și comenzi. Intră marea ducese, care se oprește nemișcată, fără să scoată o vorbă. Ușa rămâne deschisă.

KALIAIEV: Ce doriți?

MAREA DUCESĂ (*descoperindu-și fața*): Privește!

Kaliaiev tace.

MAREA DUCESĂ: Multe lucruri mor o dată cu un om.

KALIAIEV: Știam.

MAREA DUCESĂ (*cu naturalețe, dar cu un glas subțire, nițeluș uzat*):

Ucigașii nu știu asta. Dacă ar ști, cum ar mai putea săvârși omorul?

Pauză.

KALIAIEV: V-am văzut. Doresc acum să rămân singur.

MAREA DUCESĂ: Nu. Mai rămâne să te văd și eu.

El se dă înapoi.

MAREA DUCESĂ (*se așează, ca și cum ar fi istovită*): Nu mai pot să rămân singură. Înainte vreme, dacă sufeream, el putea să-mi vadă suferința. Era bine să suferi pe-atunci. Acum... Nu, nu mai puteam să stau singură, să tac... Dar cui să-i vorbesc? Ceilalți nu știu. Se fac că sunt triști. Sunt, într-adevăr, triști o oră sau două. Apoi se duc să mănânce — și să doarmă. Să doarmă mai ales... M-am gândit că tu trebuie să semeni cu mine. Tu nu dormi, sunt sigură de asta. Și cu cine să vorbesc despre crimă, dacă nu cu ucigașul?

KALIAIEV: Ce crimă? Nu mi-amintesc decât de-un act de dreptate.

MAREA DUCESĂ: Același glas! Ai același glas ca și el. Toți bărbații au același glas când vorbesc de dreptate. Spunea: „Așa e drept!” - și-ți închidea gura. Poate că se înșela și tu te înșeli...

KALIAIEV: El incarna suprema nedreptate, cea care face poporul rus să geamă de veacuri. Pentru asta, se bucura numai de privilegiu. Chiar dacă eu m-aș înșela cumva, răsplata mea e închisoarea și moartea.

MAREA DUCESĂ: Da. Suferi. Dar pe el, tu l-ai ucis.

KALIAIEV: A murit pe neașteptate. O astfel de moarte e un fleac.

MAREA DUCESĂ: Un fleac? (*Mai încet.*) Așa e. Te-au ridicat imediat. Se pare că țineai discursuri în preajma polițiștilor. Înțeleg. Probabil că asta te ajută. Eu însă am sosit câteva secunde după aceea. Eu am văzut. Am pus pe-o targa tot ce se mai putea pune. Ce de sânge! (*Pauză.*) Purtam o rochie albă...

KALIAIEV: Încetați!

MAREA DUCESĂ: De ce? Spun adevărul. Știi tu ce făcea cu două ore înainte de-a muri? Dormea. Într-un fotoliu, cu picioarele pe-un scaun... ca de obicei. Dormea, și tu, tu-l așteptai, în seara aceea crudă... (*Plânge.*) Ajută-mă acum!

Kaliaiev se dă înapoi, crispat.

MAREA DUCESĂ: Ești tânăr. Nu poți să fii rău.

KALIAIEV: N-am avut timp să fiu tânăr.

MAREA DUCESĂ: De ce te crispezi așa? Nu ți-e niciodată milă de tine?

KALIAIEV: Nu.

MAREA DUCESĂ: Rău faci. Țasta ușurează. Eu nu mai am milă decât de mine. (*Pauză.*) Mă doare. Ar fi trebuit să mă ucizi o dată cu el în loc să mă cruți.

KALIAIEV: Nu pe dumneavoastră v-am cruțat, ci pe copiii care vă însoțeau.

MAREA DUCESĂ: Știu. Nu prea-i iubeam. (*Pauză.*) Sunt nepoții marelui duce. Nu erau și ei vinovați întocmai ca unchiul lor?

KALIAIEV: Nu.

MAREA DUCESĂ: Îi cunoști? Nepoata mea e o ființă lipsită de suflet. Refuză

să dea cu mâna ei de pomană săracilor. Se teme să-i atingă. Ea nu e nedreaptă? Ba e nedreaptă. El, cel puțin, îi iubea pe țărani. Bea cot la cot cu ei. Și tu l-ai ucis. Fără îndoială și tu ești nedrept. Pământul e pustiu.

KALIAIEV: Zadarnic. Încercați să-mi răpiți puterile și să mă aduceți la disperare. N-o să izbutiți. Lăsați-mă!

MAREA DUCESĂ: Nu vrei să te rogi împreună cu mine, să te căiești?... Nu vom mai fi singuri.

KALIAIEV: Lăsați-mă să mă pregătesc de moarte. Dacă n-aș muri, atunci aș fi într-adevăr un asasin.

MAREA DUCESĂ (*ridicându-se în picioare*): Să mori? Vrei să mori? Nu. (*Se îndreaptă spre Kaliaiev, extrem de agitată.*) Trebuie să trăiești și să consimți să fii un asasin. Nu l-ai ucis? Dumnezeu te va justifica.

KALIAIEV: Care Dumnezeu, al meu sau al vostru?

MAREA DUCESĂ: Al Sfintei Biserici.

KALIAIEV: Ea n-are ce căuta în treaba asta.

MAREA DUCESĂ: Slujește un stăpân care a cunoscut, la rândul lui, temnița.

KALIAIEV: Timpurile s-au schimbat. Și Sfânta Biserică a luat ce-a vrut din moștenirea lăsată de stăpânul ei.

MAREA DUCESĂ: A luat ce-a vrut? Ce vrei să spui?

KALIAIEV: A păstrat harul pentru ea și ne-a lăsat nouă grija de a practica iubirea aproapelui.

MAREA DUCESĂ: Care nouă?

KALIAIEV (*urlând*): Tuturor celor pe care-i spânzurați!

Pauză.

MAREA DUCESĂ (*cu blândețe*): Nu sunt dușmanul vostru.

KALIAIEV (*cu disperare*): Ba sunteți, la fel ca toți cei din rasa și din tagma voastră. Există ceva și mai josnic decât a fi un criminal: a-l sili să săvârșească o crimă pe cel care nu e făcut pentru așa ceva. Uitați-vă la mine! Vă jur că nu eram făcut să ucid.

MAREA DUCESĂ: Nu-mi vorbi ca unui dușman. Poftim. (*Se duce să închidă ușa.*) Mă las pe seama ta. (*Plânge.*) Sângele ne desparte. Dar ne putem întâlni întru Domnul, chiar pe locul nenorocirii. Roagă-te măcar împreună cu mine.

KALIAIEV: Refuz. (*Se duce spre ea.*) N-am pentru dumneavoastră decât milă și ați izbutit să mă înduioșați. Acum o să mă înțelegeți, pentru că n-am să vă ascund nimic. Nu mă mai bizui pe întâlnirea cu Dumnezeu. Dar, murind, voi fi punctual la întâlnirea fixată cu cei pe care-i iubesc, cu frații mei, care se gândesc la mine în clipa asta. A mă ruga ar însemna să-i trădez.

MAREA DUCESĂ: Ce vrei să spui?

KALIAIEV (*înflăcărat la culme*): Nimic sau numai că voi fi fericit. Am de purtat o lungă luptă și-o voi purta. Dar când verdictul va fi pronunțat și execuția pregătită, atunci, la picioarele eșafodului, vă voi întoarce spatele, vouă și acestei lumi hâde, și mă voi lăsa purtat de dragostea care-mi umple sufletul. Mă înțelegeți?

MAREA DUCESĂ: Nu există dragoste departe de Dumnezeu.

KALIAIEV: Ba da. Dragostea pentru făptura umană.

MAREA DUCESĂ: Făptura umană e abjectă. Ce altceva poți face decât s-o distrugi sau s-o ierți?

KALIAIEV: Să mori cu ea.

MAREA DUCESĂ: Mori singur. El a murit singur.

KALIAIEV (*cu disperare*): Să mori cu ea! Cei care se iubesc în ziua de azi trebuie să moară împreună, dacă vor să fie uniți. Nedreptatea desparte. Rușinea, durerea, răul pe care-l facem altora, crima despart. A trăi e un chin, de vreme ce viața desparte...

MAREA DUCESĂ: Dumnezeu unește.

KALIAIEV: Nu pe-acest pământ. Și întâlnirile mele sunt pe acest pământ.

MAREA DUCESĂ: Sunt întâlnirile câinilor, cu botul în pământ, veșnic adulmecând, veșnic dezamăgiți.

KALIAIEV (*întors spre fereastră*): Voi ști asta în curând. (*Pauză.*) Dar nu ne putem, oare, imagina încă de pe acum că două ființe care au renunțat la orice bucurie se iubesc în durere fără să-și poată da altă întâlnire decât aceea a durerii? (*O privește.*) Nu ne putem, oare, imagina că aceeași funie unește atunci cele două ființe?

MAREA DUCESĂ: Ce fel de dragoste cumplită mai e și asta?

KALIAIEV: Voi și ai voștri nu ne-ați îngăduit niciodată altfel de dragoste.

MAREA DUCESĂ: Și eu îl iubeam pe cel pe care l-ai ucis.

KALIAIEV: Mi-am dat seama. De aceea vă iert răul pe care dumneavoastră și ai voștri mi l-ați făcut. (*Pauză.*) Acum, lăsați-mă.

Pauză lungă.

MAREA DUCESĂ (*ridicându-se*): Am să te las, dar am venit aici ca să te aduc pe calea Domnului, știu bine acum. Vrei să te judeci și să te salvezi singur. Nu se poate. O va putea Dumnezeu, dacă ai să trăiești. Voi cere să fii grațiat.

KALIAIEV: Vă implor să n-o faceți. Lăsați-mă să mor, altfel vă voi urî năprasnic.

MAREA DUCESĂ (*în ușa*): Voi cere oamenilor și lui Dumnezeu să te ierte.

KALIAIEV: Nu, nu, v-o interzic.

Aleargă spre ușă, unde dă de Skuratov. Kaliaiev se dă înapoi, închide ochii. Pauză. Se uită din nou la Skuratov.

KALIAIEV: Aveam nevoie de dumneavoastră.

SKURATOV: Sunt încântat. De ce?

KALIAIEV: Simțeam nevoia să disprețuiesc din nou.

SKURATOV: Păcat! Veneam după un răspuns.

KALIAIEV: Îl aveți.

SKURATOV (*schimbând tonul*): Nu, încă nu-l am. Fiți atent! Am prilejuit această întrevedere cu marea ducesă, ca să pot publica mâine știrea în ziare. Relatarea va fi exactă, în afară de un singur lucru. Va conține afirmația că v-ați căit. Camarazii vor crede că i-ați trădat.

KALIAIEV (*liniștit*): Nu vor crede.

SKURATOV: Nu voi opri publicarea decât dacă acceptați să faceți mărturisiri. Aveți o noapte pentru a vă hotărî.

Se îndreaptă spre ușă.

KALIAIEV (*mai tare*): Nu vor crede.

SKURATOV (*întorcându-se*): De ce? Ei n-au păcătuț niciodată?

KALIAIEV: Nu cunoașteți dragostea lor.

SKURATOV: Nu. Dar știu că nu poți crede în fraternitate o noapte întreagă, fără un singur minut de slăbiciune. Aștept clipa de slăbiciune. (*închide ușa, cu spatele la ea.*) Nu vă grăbiți. Aveți răbdare.

Rămân față-n față.

ACTUL AL CINCILEA

O altă locuință, dar în același stil. O săptămână mai târziu. Noaptea.

Liniște. Dora se plimbă de la un capăt la altul al camerei.

ANNENKOV: Odihnește-te, Dora.

DORA: Mi-e frig.

ANNENKOV: Vino și lungește-te aici. Pune ceva pe tine.

DORA (*continuând să se plimbe*): Noaptea e lungă. Ce frig îmi e, Boria!

Se aud bătăi în ușă. O dată, apoi de două ori. Annenkov se duce să deschidă. Intră Stepan și Voinov, care se duce la Dora și o îmbrățișează. Ea îl ține strâns la piept.

DORA: Aleksei!

STEPAN: Orlov zice că s-ar putea să fie în noaptea asta. Toți subofițerii care nu sunt de serviciu au fost convocați. Așa că voi fi de față.

ANNENKOV: Unde-l întâlnești?

STEPAN: Ne va aștepta, pe Voinov și pe mine, la restaurantul de pe strada Sofiskaia.

DORA (*care s-a așezat, epuizată*): Va fi în noaptea asta, Boria.

ANNENKOV: Nu e încă totul pierdut, hotărârea depinde de țar.

STEPAN: Hotărârea va depinde de țar, dacă lanek a cerut grațierea.

DORA: N-a cerut-o.

STEPAN: De ce s-o fi văzut pe marea ducesă dacă nu pentru grațiere? A răspândit peste tot știrea că lanek regretă ce-a făcut. Cum să știm care e adevărul?

DORA: Știm ce-a declarat la tribunal și ce ne-a scris. A spus sau nu lanek că-i pare rău că n-are decât o viață pe care s-o zvârle în chip de sfidare autocrației? Omul care a spus așa ceva mai poate cere grațierea, se mai poate căi? Nu, voia să moară, vrea să moară. Ce-a făcut el nu poate fi renegat.

STEPAN: Rău a făcut că a văzut-o pe marea ducesă!

DORA: Asta numai el poate ști.

STEPAN: Regula noastră spune că nu trebuia s-o vadă.

DORA: Regula noastră e să ucidem, atât și nimic mai mult. Acum e liber, în sfârșit liber.

STEPAN: Încă nu.

DORA: E liber. Are dreptul să facă ce vrea, în preajma morții. Căci va muri, fiți liniștiți!

STEPAN: Dora!

DORA: Da, da. Dacă ar fi grațiat, ce triumf! Ar fi dovada, nu-i așa, că marea ducesă a spus adevărul, că s-a căit și că a trădat. Dacă moare, dimpotrivă, îl veți crede și-l veți putea iubi mai departe. (*Se uită la el.*) Dragostea voastră costă scump.

VOINOV (*îndreptându-se spre ea*): Nu, Dora. Nu ne-am îndoit niciodată de el.

DORA (*plimbându-se de la un capăt la altul al camerei*): Da... Poate... Iertați-mă. Dar ce importanță are, la urma urmei! Vom ști, în noaptea asta... Ah! Bietul meu Aleksei, de ce-ai venit aici?

VOINOV: Să-l înlocuiesc. Am plâns, am fost mândru, când am citit ce-a spus la proces. La cuvintele: „Moartea va fi supremul meu protest împotriva unei lumi de lacrimi și de sânge...” am început să tremur.

DORA: O lume de lacrimi și de sânge... Așa a spus, adevărat.

VOINOV: Așa a spus... Ah, Dora, ce curaj! Și, ca încheiere, strigătul: „Dacă am fost la înălțimea protestului uman contra violenței, fie ca moartea să-mi încoroneze opera prin puritatea ideii”. M-am hotărât atunci să vin.

DORA (*ascunzându-și fața în mâini*): Dorea, într-adevăr, să fie pur. Dar ce cumplită încoronare!

VOINOV: Nu plânge, Dora. A cerut ca nimeni să nu plângă la moartea lui. Oh, îl înțeleg atât de bine acum! Nu mă îndoiesc o clipă de el. Am suferit pentru că am fost laș. Și, după aceea, am aruncat bomba la Tiflis. Acum nu mă mai deosebesc de Ianek. Când am aflat de condamnarea lui, n-am avut decât un gând: să-i iau locul, de vreme ce n-am putut să fiu alături de el.

DORA: Cine-i poate lua locul în seara asta? Va fi singur, Aleksei.

VOINOV: Trebuie să-l susținem, prin mândria noastră, așa cum ne susține el prin exemplul lui. Nu plânge!

DORA: Uite, ochii îmi sunt uscați. Dar mândră, oh, nu, niciodată n-am să mai pot fi mândră!

STEPAN: Dora, să nu mă judeci greșit. Doresc ca Ianek să trăiască. Avem nevoie de oameni ca el.

DORA: El nu dorește. Și trebuie să-i dorim moartea.

ANNENKOV: Ești nebună.

DORA: Asta trebuie să dorim. Știu ce e în sufletul lui. Numai a-tunci va dobândi pacea. Oh, da, să moară! (*Mai încet.*) Dar să moară repede.

STEPAN: Am plecat, Boria. Hai, Aleksei! Ne așteaptă Orlov.

ANNENKOV: Da, și să vă întoarceți repede.

Stepan și Voinov se îndreaptă spre ușă. Stepan se uită la Dora.

STEPAN: Vom ști. Ai grijă de ea.

Dora e la fereastră. Annenkov o privește.

DORA: Moartea! Ștreangul! Din nou moartea! Ah! Boria!

ANNENKOV: Da, surioară. Dar nu există altă soluție.

DORA: Nu vorbi așa. Dacă singura soluție e moartea, nu suntem pe calea cea bună. Calea cea bună e cea care duce la viață, la soare. Nu se poate să-ți fie frig tot timpul...

ANNENKOV: Și asta duce la viață. La viața altora. Rusia va trăi, nepoții noștri vor trăi. Amintește-ți ce spunea Ianek: „Rusia va fi frumoasă”.

DORA: Alții, nepoții noștri... Da. Dar Ianek e în temnița și funia e rece. O să moară. A și murit, poate, pentru ca alții să trăiască. Ah! Boria, și dacă alții nu trăiesc? Și dacă moare degeaba?

ANNENKOV: Încetează!

Pauză.

DORA: Ce frig e! Și totuși, e primăvară. Sunt pomi în curtea închisorii, știu. Probabil că-i vede.

ANNENKOV: Așteaptă până o să știm. Nu tremura așa!

DORA: Mi-e atât de frig, încât am impresia că am și murit. (*Pauză.*) Toate astea ne îmbătrânesc atât de repede! N-o să mai fim niciodată copii, Boria! La primul omor, s-a isprăvit cu copilăria. Arunc bomba și într-o secundă, vezi tu, se scurge o întreaga viață. Da, putem muri de-aici înainte. Am făcut înconjurul omului.

ANNENKOV: Atunci vom muri luptând, cum fac oamenii.

DORA: Ați mers prea repede. Nu mai sunteți oameni.

ANNENKOV: Nenorocirea și mizeria au mers și ele repede. Nu mai e loc pentru răbdare și maturizare în lumea asta. Rusia e grăbită.

DORA: Știu. Am luat asupra noastră nenorocirea lumii. Și el tot asta a făcut. Ce curaj! Dar îmi spun uneori că e un orgoliu care va fi pedepsit.

ANNENKOV: E un orgoliu pe care-l plătim cu viața. Nimeni nu poate merge mai departe. E un orgoliu la care avem dreptul.

DORA: Suntem siguri că nimeni nu va merge mai departe? Uneori, când îl aud pe Stepan, mi-e frica. Vor veni alții, poate, care vor uide în numele nostru și care nu vor plăti cu viața.

ANNENKOV: Ar fi o lașitate, Dora!

DORA: Cine știe? Poate că asta e dreptatea. Și nimeni nu va cuteza atunci s-o privească în față.

ANNENKOV: Dora!

Dora tace.

ANNENKOV: Începi să te îndoiești? Nu te recunosc.

DORA: Mi-e frig. Mă gândesc la el, care-o fi refuzând să tremure ca să nu pară că-i e frică.

ANNENKOV: Așadar, nu mai ești alături de noi?

DORA (*aruncându-i-se în brațe*): Oh, Boria, sunt alături de voi! Voi merge până la capăt. Urăsc tirania și știu că nu putem face altfel. Dar am ales această cale cu inima voioasă și mă mențin pe ea cu inima îndurerată. Iată deosebirea. Suntem niște întemnițați.

ANNENKOV: Toată Rusia e o temniță. Vom face ca zidurile ei să sară în aer.

DORA: Dă-mi mie bomba s-o arunc, și-ai să vezi! Voi înainta prin văpaie și pasul îmi va fi totuși egal. E ușor, ah! Cu cât e mai ușor să mori din pricina propriilor contradicții decât să le trăiești! Tu ai iubit, ai iubit vreodată, Boria?

ANNENKOV: Am iubit, dar e așa mult de-atunci, că nu-mi mai aduc aminte.

DORA: Cât?

ANNENKOV: Patru ani.

DORA: Și de câți ani conduci Organizația?

ANNENKOV: De patru ani. (*Pauză.*) Acum iubesc Organizația.

DORA (*mergând spre fereastră*): Să iubești, da, dar să fii iubit!... Nu, trebuie să mergi înainte! Ai vrea să te oprești. Înainte! Înainte! Ai vrea să întinzi brațele și să te lași purtat în voie. Dar nedreptatea asta scârnavă se lipește de noi ca un clei. Înainte! Iată-ne condamnați să fim mai presus de noi înșine. Niște fapte, niște chipuri, iată ce-am vrea să iubim. Dragostea mai curând decât dreptatea! Dar nu, trebuie să mergem înainte. Înainte, Dora! Înainte, lanek! (*Plânge.*) Dar pentru el țelul e aproape.

ANNENKOV (*luând-o în brațe*): Va fi grațiat.

DORA (*privindu-l*): Știi bine că nu. Știi bine că nu trebuie.

El întoarce capul.

DORA: Poate că l-au scos în curte. Toată lumea aceea amuțită deodată, de cum își face apariția. Numai de nu i-ar fi frig. Boria, tu știi cum e spânzurat un om?

ANNENKOV: De capătul unei funii. Ajunge, Dora!

DORA (*cu ochii închiși*): Călăul îi sare pe umeri. Gâtul trosnește. Nu e înfiorător?

ANNENKOV: Da. Într-adevăr. În alt sens, e-o fericire.

DORA: O fericire?

ANNENKOV: Să simți mâna unui om înainte de moarte.

Dora se lasă într-un fotoliu. Pauză.

ANNENKOV: Dora, va trebui să plecăm după aceea. Ne vom odihni un pic.

DORA (*buimacă*): Să plec? Cu cine?

ANNENKOV: Cu mine, Dora.

DORA (*uitându-se la el*): Să plec! (*întoarce capul spre fereastră.*) Iată zorile. Ianek a și murit, sunt sigură.

ANNENKOV: Sunt fratele tău.

DORA: Da, ești fratele meu, sunteți cu toții frații mei, pe care-i iubesc. (*Se aude ploaia. Se crapă de ziuă. Dora vorbește în șoaptă.*) Dar ce gust odios are uneori fraternitatea!

Bătaie în ușă. Intră Voinov și Stepan. Toți rămân nemișcați. Dora se clatină, dar își revine după o vădită efortare.

STEPAN (*cu glas scăzut*): Ianek n-a trădat.

ANNENKOV: Orlov a putut să vadă?

STEPAN: Da.

DORA (*întinzându-se*): Stai jos! Povestește!

STEPAN: La ce bun?

DORA: Povestește tot. Am dreptul să știu. Îți ordon să-mi povestești, în amănunt.

STEPAN: N-aș putea. Și apoi acum trebuie să plec.

DORA: Nu, ai să vorbești. Când l-au anunțat?

STEPAN: La zece seara.

DORA: Când l-au spânzurat?

STEPAN: La două noaptea.

DORA: Și timp de patru ore a așteptat?

STEPAN: Da, fără să scoată o vorbă. Și apoi, totul a mers repede. Acum, s-a isprăvit.

DORA: Patru ore fără să scoată o vorbă? Stai puțin. Cum era îmbrăcat? Avea șuba pe el?

STEPAN: Nu. Era în haine negre, fără nimic altceva. Și avea pălărie neagră.

DORA: Cum era afară?

STEPAN: Întuneric beznă. Zăpada era murdară. Și mai târziu ploaia a transformat-o într-un noroi cleios.

DORA: Tremura?

STEPAN: Nu.

DORA: Orlov i-a întâlnit privirea?

STEPAN: Nu.

DORA: La cine se uita?

STEPAN: La toată lumea, zice Orlov, fără să vadă nimic.

DORA: Și după aceea, după aceea?

STEPAN: Lasă, Dora.

DORA: Nu, vreau să știu. Măcar moartea lui să fie a mea.

STEPAN: I s-a citit verdictul.

DORA: Ce făcea în timpul acela?

STEPAN: Nimic. Doar o dată și-a scuturat piciorul, să înlăture un pic de noroi de pe pantofi.

DORA (*cu capul între mâini*): Un pic de noroi!

ANNENKOV (*brusc*): De unde știi toate astea?

Stepan tace.

ANNENKOV: L-ai întrebat pe Orlov? De ce?

STEPAN (*ferindu-și privirea*): A fost ceva între mine și Ianek.

ANNENKOV: Ce anume?

STEPAN: Îl invidiam.

DORA: După aceea, Stepan, după aceea?

STEPAN: Părintele Florenski a venit și i-a întins crucifixul. A refuzat să-l sărute. Și a declarat: „V-am mai spus că mi-am încheiat socotelile cu viața și că m-am împăcat cu gândul morții”.

DORA: Ce glas avea?

STEPAN: Exact același. Minus febra și nerăbdarea pe care i-o cunoști.

DORA: Avea figura unui om fericit?

ANNENKOV: Ai înnebunit?

DORA: Da, da, sunt sigură, avea chipul unui om fericit. Căci prea ar fi nedrept ca, refuzând să fie fericit în viață spre a se pregăti mai bine pentru jertfă, să nu fi găsit fericirea o dată cu moartea. Era fericit și a pășit senin spre ștreang, nu-i așa?

STEPAN: A pășit. Pe fluviu, în aval, se auzea o armonică. În clipa aceea au lătrat câinii.

DORA: Atunci a urcat...

STEPAN: A urcat. Și s-a cufundat în noapte. Abia s-a zărit giulgiul cu care l-a acoperit călăul de sus până jos.

DORA: Și apoi, și apoi...

STEPAN: Niște zgomote înfundate.

DORA: Niște zgomote înfundate. Ianek! Și după aceea...

Stepan tace.

DORA (*cu violență*): Și după aceea, îți spun! (*Stepan tace.*) Vorbește, Aleksei! După aceea?

VOINOV: Un zgomot înfiorător.

DORA: Aah!

Se aruncă cu fața la perete. Stepan întoarce capul. Annenkov, lipsit de expresie, plânge. Dora se întoarce, se uită la ei, rezemată de perete.

DORA (*cu un glas schimbat, buimăcit*): Nu plângeți. Nu, nu, nu plângeți! Vedeți bine că e ziua justificării. Ceva se înalță în clipa asta drept mărturie pentru noi, revoltații: Ianek nu mai e un ucigaș. Un zgomot înfiorător! A fost de ajuns un zgomot înfiorător și iată-l reîntors la bucuria copilăriei. Vă amintiți ce râs avea? Râdea uneori fără rost. Ce tânăr era! Trebuie să râdă acum. Trebuie să râdă, cu fața la pământ! (*Se îndreaptă spre Annenkov.*) Boria, ești sau nu fratele meu? Ai spus sau nu c-ai să mă ajuți?

ANNENKOV: Da.

DORA: Atunci, fă asta pentru mine. Dă-mi bomba. (*Annenkov o privește.*) Da, data viitoare. Vreau s-o arunc. Vreau să fiu prima care s-o arunc.

ANNENKOV: Știi bine că nu acceptăm femeii în prima linie.

DORA (*cu un strigăt*): Sunt o femeie, acum?

Tofi se uită la ea. Tăcere.

VOINOV (*cu blândețe*): Acceptă, Boria.

STEPAN: Da, acceptă.

ANNENKOV: E rândul tău, Stepan.

STEPAN (*uitându-se la Dora*): Acceptă. Acum îmi seamănă.

DORA: Ai să mi-o dai, nu-i așa? Am s-o arunc. Și mai târziu, într-o noapte de gheață...

ANNENKOV: Da, Dora.

DORA (*plângând*): Ianek! O noapte de gheață și același ștreang! Totul va fi mai ușor acum.

Cortina